

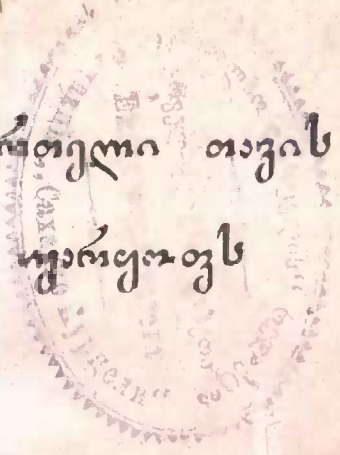
103

„მეცნიერებათა“
ნ. შ.

12216

1178 22

ექიმი იოანე გომართელი თავის აზრებს სწირად უარყოფს

35078

გაგრძელება 1905 წლის პასუხისა
დეკ. დ. ღამბაშიძისაგან

შვირილა

„მწვემბი“-ს რედაქციის სტამბა (დეკ. დ. ღამბაშიძისა)
1909

ექიმი იოანე გომართელი და მისი მსჯელობა, თუ „რა გზას უნდა დაადგინო სამღვდელთა ლოება?“

უბედურობაა, როდესაც მზარეული ხარაზობას დაიწყებს და ხარაზი მზარეულობას.

ბევრი სტატიები წაგვიკითხავს საერო წოდების ჟურნალ-გაზეთებში სამღვდელთა შესახებ ცრუ, უსაფუძვლო და უაჯაო აზრებით სავსე, მაგრამ ყურადღება არ მიგვიქცევია, ვინაიდან ამისთანა სტატიების ავტორები ღობე-ყორეს ეფარებიან და თავის ვინაობას არ აცხადებენ. მკითხველი საზოგადოებაც ბევრი უყურადღებოდ სტოვებს ამისთანა სტატიებს. ჩვენც სწორეთ არავითარ ყურადღებას არ მივაქცევდით ექიმი იოანე გომართელის ზემო ხსენებულ სტატიას, რომელიც მან „ივერი“-ის მე-130 ნომერში მოათავსა. მაგრამ ექიმს იოანე გომართელს ჩვენში გლახობა ისე აღიღებს და თაყვანს სცემს როგორც იოანე

კრონშტატელს. იოანე გომართელსაც ისეთ სასწაულებრივ ექიმობას მიაწერენ სხვა და სხვა მძიმე და მოუარჩენელ სნეულებისას როგორც იოანე კრონშტატელს. რამდენს შეხედებით ჩვენში, რომელიც მოგიყვებიან: ბატონო, ექიმი იოანე გომართელი ანკესზე. პატარა დარგვალეზულ პურს წამოაგებს. გადააყლაპებს თურმე ავადმყოფს, რომელსაც კუჭში ან წილებში კიბო აქვს. ანკესის ძაფი ხელში უკავია და უცბათ ცოცხალ კიბოს ერთი თვალის დახამხამებაზე ამოიღებს და აგდებს ტაშტში! ვისაც თავის ტკივილი აქვს მას თავის ქალას გაუხსნის და ბაყაყს ამოაცლის და ავადმყოფი რჩება... ასე სასწაულებრივ არჩენს „კიბოს“ და თავის ტკივილს, რომელიც სხვა ექიმებმა ვერ შესძლეს. ერთი სიტყვით იოანე გომართელი ჩვენში ისეთ სასწაულთმოქმედად მიაჩნიათ როგორც იოანე კრონშტატელი რუსეთში...

ერთხელ ერთი კაცი მოვიდა ჩემთან და იოანე კრონშტატელის აღრესი მომთხოვა; მან გამიცხადა: ხუთი მანეთი მინდა გაუგზავნო. იქნება ფეხი მომირჩინოსო. ამ კაცს ცალი ფეხი მუხლში ჰქონდა მოჭრილი. მე უთხარი ამ კაცს, რომ იოანე კრონშტატელი მაგისტანა კაცებს არ არჩენს მეთქი, მაგრამ არ დამიჯერა. ბევრი ველაპარაკე ზოგიერთებს, რომ იოანე გომართელს კიბოს მორჩენა ანკესით არ შეუძლია მეთქი, მაგრამ არ დაიჯერეს,

მთელი ქვეყანა ამას ამტკიცებსო, ამბობენ...

ხოანნე კრონშტატელმა გამოაცხადა სახალხოდა, რომ მე სასწაულების ჩადენა არ შემიძლიაო და თუ თავისი ლოცვით რჩებიან, მათი სარწმუნოებით რჩებიანო. მაგრამ იოანე გომართელი ჯერეთ არ აპირობს იმის უარ-ყოფას რასაც მას ამოდ მოწმუნე ხალხი მიაწერს!..

რასაკვირველია, ამისთანა სასწაულთ-მომქმედის ექიმის სტატიას დიდი მნიშვნელობა აქვს საზოგადოებაში და ამისათვის იძულებული ვართ მის სტატიის გამო «რა გზას უნდა დაადგას სამღვდელთა» ორიოდე სიტყვა მოვახსენოთ და დაუმტკიცოთ გომართელის თაყვანის მცემლებს ამ სტატიის უსაფუძვლობა და არარაობა. რომ ერთი და იგივე სიტყვები არ შეგხვდეს გასამეორებლად და რომ მკითხველს აშკარად დავანახვოთ გომართელის სტატიის ცრუობა, უსაფუძვლობა დი უაჯაობა. მოვიყვანთ პირველად მის სიტყვებს და იქვე გავცემთ პასუხს.

აი ბ. ექიმი გომართელის სტატია:

«გამდიდრებული და გალალეებული ბატონები, ასე იწყებს „სასწაულთ-მომქმედი“ ბატონი იოანნე გომართელი თავის შესანიშნავ სტატიას, „ფუფუნებაში, ქეითსა და სრულს განცხრომაში ატარებენ თავის სიცოცხლეს; ოღონდ კი რამე მონატრებოდა მათ გულსა და, მილიონებიც, რომ დახარჯუ-

ლიყო ამისათვის, მათს შეძლებას ამით არაფერი დააკლდებოდა. ხალხი კი, დამონავეებული, დაბე-
ჩავეებული, ხალხი მძიმე ტვირთ-ქვეშ კვნესოდა,
კვნესაში ატარებდა თავის სიცოცხლეს, რომელიც
თავიდან ბოლომდე მხოლოდ მონობის, ტანჯვისა
და სილატაკის ჯაჭვს წარმოადგენდა.“

«ამ დროს გაისმა დიდებულ მქადაგებლის
დიდებული სიტყვები: მოდით ჩემთან, ყველა ტან-
ჯულნო და დაჩაგრულნო, და მე მოგიფონებთო.
ეს ხმა, ეს ქადაგება ჩვეულებრივი არ იყო. ტან-
ჯულ ხალხს არასოდეს არ ენახა ამგვარი მქადაგე-
ბელი, არაოდეს არ გაეგონა ასეთი ხმა, არასოდეს
არ მოესმინა ამგვარი სიტყვები: ტანჯულებო და
ჩაგრულნო, ჩემს გარშემო შემოიკრიბენითო, და
ტანჯულებმაც იწყეს გრიალი მქადაგებლისაკენ;
მსმენელთა რიცხვი დღითი დღე მრავლდებოდა.
ის ქადაგებდა, რომ ქვეყანა ჯოჯოხეთი იყო,
ცხოვრება გახრწნილი და ბოროტებით სავსე. ის
ქადაგებდა: ქვეყანად ადამიანთა ბედნიერებისათვის
საჭიროა სამოთხის დაარსება, და სამოთხე მხოლოდ
მაშინ დამყარდება, თუ ყველა მაშვრალნი და
ტვირთ-მძიმენი შეიკრიბებიან, შეერთდებიან; შეი-
ყვარებენ ერთმანეთს და ცხოვრებას გასწმენდნო.“

«ბატონები, დამჩაგრელები, ხალხის მტრები
შედრწუნდნენ: ჩვენ ბატონობას ბოლო მოვლება,

თუ მართლა ყველა ტანჯულ-ჩაგრულნი შეერთდნენ და შეგნებით აღიჭურვენო, — შეიპყრეს მქადაგებელი და მოჰკლეს. მაგრამ მქადაგებელმა დასტოვა მოწათფები, მათ იმედი ჰქონდა, რომ იმის დაწყებულ საქმეს სხვები განაგრძობდნენ და, როცა იქნებოდა, დამყარდებოდა, ქვეყნად სამოთხე.»

„ვის უნდა განეგრძო მქადაგებლის-მიერ დაწყებული საქმე?“

ვის და — ვინც ამ საქმის გაგრძელება კისრად იღვა, თავის პირდაპირ მოვალეობად გაიხადა, ეს იყო — სამღვდელოება. სამღვდელოება უნდა ყოფილიყო მფარველი და პირველი მოსარჩლე ყველა დაჩაგრულისა და ტანჯულისა, სამღვდელოებას უნდა შეეკრიბა ხალხის დაჩაგრული ნაწილი, ამოდგომოდა მას გვერდში, გადაექცია ის გაერთიანებულ, შეგნებულ რაზმად და დაემყარებინა ქვეყნად ის სამოთხე, რომლისკენაც იწვევდა ხალხს მქადაგებელი.»

ჩვენი სასწაულთ მომქმედი ექიმი იოანე გომართელი, როგორც ეტყობა, ძლიერ კოქლობს სახარების ცოდნაში. იესო ქრისტესაგან ნათქვამი სიტყვებიც ვერ მოიყვანა მარდლად. იესო ქრისტემ სთქვა; „მოვედით ჩემდა ყოველნი მაშვრალნი და ტვირთ მძიმენი და მე განგისვენო თქვენ“. „აიღეთ უღელი ჩემი თქვენზედა, და ისწავეთ ჩემგან: რამეთუ მშვიდ ვარ და მდაბალ გულითა და ჰხოვოთ

განსვენება სულთა თქვენთა“. სად არის აქ სიტყ-
ვები: მოდით ჩემთან თქვენ ტანჯულნო და ჩაგ-
რულნო და „მე მოგიფონებო“? განა შეუძლია
გომართელს სახარების სიტყვების განმარტება?!
მაგრამ ამპარტავნება არ აძლევს ნებას, რადგან
ყოლისფრის მცოდნედ აღიარებს თავს...

არსად არ უთქვამს ქრისტეს, რომ იგი მოვი-
და ქვეყნად მხოლოდ მისთვის, რომ ქვეყანაზე
დაემყარებინა სამოთხე. ვერ დაგვისახელებს ბ. გო-
მართელი ვერც ერთ კაცს ქვეყანაზე, რომ სამოთხე
ენახოს და გარდაცვალების დროს ეთქვას კმაყო-
ფილი ვარო თავის ცხოვრებითო. თითონ ბ.
გომართელი, რომელსაც დიდი შესავალი აქვს
ექიმობით, სამოთხეს ვერ ნახავს ამ ქვეყანაზე...

ბ-ნ გომართელს არ სცოდნია თუ ვინ იყვნენ
ისინი, რომელთაც ქრისტემ დაავალა სახარებისა
და მისი სწავლა-მოძღვრების გავრცელება და გო-
მართელისებურად „სამოთხის დაარსება“? არ
სცოდნია, რომ ქრისტემ სწავლა-მოძღვრების გავრ-
ცელება სამღვდელოებას კი არ ჩააბარა დიდმა
შქადაგეაელმა, არამედ მოციქულებს. არ სცოდნია,
ისიც, რომ ამ მოციქულებმა მტკიცედ აასრულეს
მისი დაბარება ყველამ სიცოცხლე შესწირა ამ
ქადაგებას და წამებით აღსრულდნენ. ბოლოს ყო-
ველივე დევნა მოციქულების შემდეგ სამღვდელოე-

ბას შეხვდა. ვერ მოსთვლის კაცი მღვდელ-მოწამეთა და მქადაგებელთა წამებულთ რიცხვს მოციქულების შემდეგ სამი-ოთხი საუკუნის განმავლობაში. მაგრამ გომართელს მაინც ნიმიდავ ეჭვენება, რომ ეს სამღვდელოება დასკუბებული იყო ხალხის კისერზე და ხალხის უბედური ცხოვრებით კეთილდღეობდნენ! საკვირველია, რომ დღეს მღვდლები, რომელნიც წელიწადში ოც თუმანდის იღებენ სარჩოდ, ხალხის კისერზე დასკუბებულად მიაჩნია და თითონ ბ. გომართელი და მისი ზოგიერთი კოლლეგები დღეში ხუთი თუმნიდან ასს მანეთამდის რომ იღებენ ავადმყოფებისაგან, რომელთაც ხშირად თავის უცოდინარობით ამ წუთი-სოფელსაც გამოათხოვებენ ხოლმე, თავიანთ თავს ხალხის გულშემატკივრათ და შემბრალებ რაცხვენ! სად არის ლოლიკა ამ კაცებისათვის?..

მოვისმინოთ ქვევით, სასწაულთ მომქმედის იოანნე გომართელის ეპისტოლე:

„როგორ მოიქცა სამღვდელოება ნამდვილად?“
„ხალხი თანდათან გროვდებოდა, თანდათან ერთდებოდა, სამღვდელოებას ამით ძალა და გავლენა ემატებოდა და, როდესაც მან საკმაოდ მოიპოვა ძალა, თავის თავი ბატონად გამოაცხადა ზე იმ ხალხს, რომელიც მას უნდა გაენთავისუფლებინა მონობის მძიმე ტვირთისაგან, თვითონვე დააჯდა კისერზე. იმ ტანჯულებსა და ჩაგრულებს, რომლისთვისაც

მას უნდა მოეპოებინა სიხარული და ბედნიერება, თითონვე დაუწყო ტანჯვა და წვალება; იმ დამჩაგვრელებს, რომელთა წინააღმდეგაც მას უნდა წაეყვანა ხალხი, თვითონვე ამოუდგა გვერდში და დაუწყო სასტიკად დევნა ყველა მათ, ვინც ხალხის შეგნებას, ხალხის კეთილ-დღეობას ემსახურებოდა. ამით სამღვდელოებამ თვითონვე ჰკრა ხელი იმ სამოთხეს, რომლის დასამყარებლადაც შრომა და მოქმედება მას მქადაგებელმა უანდერძა, თვითონვე დაემონავა ეშმაკს და შეუწყო ხელი ქვეყნად ჯოჯოხეთის განმტკიცებას. სამღვდელოებამ ეგროზში ყველაფერი თავის ხელში ჩაიგდო, ყველაფერზე გაბატონდა; ხალხის განათლება, ხალხის შეგნება, ცხოვრების წინმსვლელობა სრულებით შეაფერხა; ყოველგვარ თავისუფლებას, როგორც აზრისას, ისე მოქმედებისას, ისეთი ბორკილები დაადვა, როგორიც მანამდე სიზმრადაც კი არავის ზმანებოდა; ისე დაიმონავა ყველა, რომ მეფეებიც კი ძრწოდნენ შიშით.“

ეხლა ცხადად შევითყვეთ რომ ჩვენ შესანიშნავ მედიცინის დოქტორს, დოსტაქარს, აკუშორს, ცხვირისა, ყურისა და თვალების სპიციალურ ექიმს და ღვთისმეტყველების მშვენივრად მცოდნეს გომართელს სახეში ყოლებია ევროპის სამღვდელოება და იქაური მეფეები და პროლეტარები, გლახობა!.. აშკარად სჩანს, რომ უცხოეთში დაბეჭდილი ძველი

ბროშიურებიდან ამოუქექია და იმას, სწერს ჩვენს სამღვდელოებაზე რაც ფრანგებისა და ისპანიელების სამღვდელოებაზე დაწერილი ყოფილა ოდესმე!..

ხომ დასტკბით. მკითხველო, სასწაულთ-მომქმედის იოანნე გომართელის საუცხოვო აზრებით. ვინ წარმოიდგენს, რომ ამაებს სწერს უნივერსიტეტის კურს დამთავრებული! რომ ხელი არ ქონდეს მოწერილი სტატიას, ვინ არ იფიქრებს, რომ ეს სტატია დაწერილია დაბალი კლასის მოწაფისაგან და არა გომართლისაგან! როდესაც ამ სტატიას სწერდა ბ. გომართელი სახეში ჰქონდა ალბად საქადთველო და ქართველი სამღვდელოება. აბა დაგვისახელოს ბ-ნმა გომართელმა ის დაჩაგვრა და შეფეების დატუკვია, რომელიც ქართველი სამღვდელოებისაგან ადგა ხალხს და ან ქართველ მეფეებს. ქართველი სამღვდელოება რა დამნაშავეა იმაში თუ ევროპაში სისაძაგლე ჩაიდინეს პაპებმა და მათმა სამღვდელოებამ?..

როდეს იყო ძლიერი ქართველები: წინეთ როცა ხალხი და სამღვდელოება ერთად იყვნენ თუ დღეს, როცა რამდენიმე პირები მაცადინობენ ხალხს შეაძულონ სამღვდელოება და საზოგადოებაში ასტეხონ ხალხის დამღუპველი პარტიობა? ნუ თუ ბ. გომართელმა ისიც არ იცის, რომ ქრისტიანობის გავრცელების შემდე გავრცელდა ქვეყანაზე განაძლება? ნუ თუ გომართელმა არ იცის, რომ ქრისტიანობას ამერი-

კის, ინგლისელების და არც ერთი განათლებული სახელმწიფოსათვის პროგრესიული წინ მსვლელობა და განათლების გავრცელება არ დაუბრკოლებია?*)
ბ. იოანნე გომართელო! ილაპარაკეთ და სწერეთ ჩვენ საქართველოზე და ჩვენ სამღვდელოებაზე. ევროპის საზოგადოებაზე და სამღვდელოებაზე ნუ სწუხდებით. ევროპის ხალხმა თქვენი არსებობა არ იცის და არც თქვენს აზრს საჭიროებს. თქვენ ჩვენზე სწერეთ, მაგრამ სწერეთ სიმართლე და ყოველი ნათქვამი ფაქტით დაამტკიცეთ, თორემ, რომ მოდგეთ და სწეროთ სამღვდელოება სამრევლოს კისერზე დასკუპებულაო, — არავინ დაგიჯერებს სულელებს გარდა.

ბ. გომართელს ალბად რაღაცა სამასხარო სურათს რომ დაატარებდენ აგერ წინეთ ის უნა-

*) ბ. გომართელი და მისი კამპანია ურჩევდენ ხალხს, რომ საეკლესიო მიწები მოეთხოვათ. პირველად ვერ გავიგეთ სად იყო ეს საეკლესიო თავისუფალი მიწები ჩვენში და რა საფუძვლით თხოვილობდენ მას რაც არ ყოფილა. ბოლოს შევიტყვე, რომ ეს ჩვენი შესანიშნავი რეფორმატორები თურმე ფრანგული ძველი წიგნაკებით სარგებლობდენ და წერდენ საეკლესიო მიწების გლეხებზე გარდაცემას. საფრანგეთში ჰქონდა საფუძველი ამის წერას, მაგრამ ჩვენში კი რა მოგახსენო! საფრანგეთში თითო ეკლესიას დიდი ადგილები დაურიგეს მაგრამ ჩვეაში განა შეიძლებოდა ამაზე წერა, როცა სასაფლაო ადგილიც არა აქვს ჩვენს ეკლესიებს!?

ხავს და დარწმუნებულია, რომ მღვდლები ხალხის კისერზეა მართლა დამდგარიო, მომდგარა და სწერს ამ კარიკატურის გამო და ერთსა და იმავე სიტყვებს იმეორებს როგორც დამთვრალი კაცი და გიჟი. დაახასიათეთ როგორ ემსახურება სამღვდლოება ბიუროკრატებს? რით ჩაგრავს ხალხს? რით უწყობს ხელს ბიუროკრატებს და რით ყავს დამონებული ხალხი? არ არის საკმაო გიჟივით და მთვრალ კაცივით გაიმეორათ ერთი და იგივე ათასჯერ განუმარტებლად და აუხსნელად...

მოვიყვანოთ კიდევ ბ. გ—ელის სიბრძნიდან:

„ყოველგვარ ძალმომრეობას, ყოველგვარ უსამართლობას, ადრე თუ გვიან, მოელება ხოლმე ბოლო. სამღვდლოებამაც დაჰკარგა ნელ-ნელა თავისი ძალა და გავლენა,—ის თან და თან დასუსტდა, მაგრამ ხალხი მაინც არ განთავისუფლებულა,—ტანჯულებს და ჩაგრულებს სხვა ბატონი დააჯდა კიცერზე, სამღვდლოების ნაცვლად. ეს დრო საუკეთესო დრო იყო, რომ სამღვდლოებას თავისი შეცდომა შეეგნო, თავისი დანაშაული თითონვე გაესწორებინა და ისევე ხალხს ამოსდგომოდა გვერდში, მაგრამ ბატონობას შეწვეულმა სამღვდლოებამ ისევე ახალ ბატონს მიმართა. მან იფიქრა: ბატონი თუ აღარ ვიქნები დღეიდან, ბატონის გვერდით მაინც დავბინავდები და ბატონის წყალობას დავიმსახურებო. სამღვდლოება მტკი-

ცედ დაადგა ამ გზას. მან უარჰყო ხალხი და შეუდგა ბატონის სამსახურს. რადგანაც ბატონისა და ხალხის ინტერესი ძირიანად ეწინააღმდეგება ერთი-მეორეს, სამღვდელოებაც მთელის თავის მოქმედებით ძირიანად ეწინააღმდეგებოდა ტანჯულისა და დაჩაგრულის ხალხის განთავისუფლებასა და კეთილდღეობას.“*)

„ამ გზას ადგია სამღვდელოება. ის მონაა ბიუროკრატიისა და მისი მარჯვენა ხელი, ის ასრულებს ბიუროკრატიის ყველა მდაბალ სურვილებს; ბიუროკრატიასთან ერთად ის წინ ეღობება ხალხის გამოთხიზლებას, ხალხის შეგნებას, ხალხის განთავისუფლებასა და კეთილ დღეობას. სამღვდელოების ისტორია გულსაკლავი ისტორიაა. სამღვდელოება ატარებს სახელს უდიდეს მქადაგებლისას, თითქო მისი მიმდევარია, ნამდვილად კი მთელის თავის მოქმედებით სამღვდელოება უარჰყოფს ყველა იმ აზრებს, რომელსაც მქადაგებელი ტანჯულ ხალხის საკეთილდღეოდ ჰქადაგებდა. ხალხი გამოთხიზლდა, თვალები გაახილა, დაინახა ყოველივე ეს, გადაუდგა სამღვდელოებას და ის თავის მტრად გამოაცხადა. სამღვდელოება შეშინდა, ის ხსნას ელის. სად არის სამღვდელოების ხსნა?“

*) როგორც სჩანს ბ, გომართელი რევეე უცხოეთის ძველი წიგნაკებიდან ქექავს აქ მოყვანილ აზრებს. მაგრამ ვგონებ თვითონაც არ იცის ვისთვის და რისთვის სწერს?.. ვანა შეიძლება ესეები სთქვას კაცმა ჩვენს სამღვდელოებაზე?..

სრულებით ტყუილს ბრძანებს, ბ. გომართელი, რომ „ხალხი გამოფხიზლდა და უარ-ჰყო სამღვდელოება, ვინაიდან სამღვდელოებამ უარი-ჰყო სახარების მცნებასაო. დიდი უმრავლესობა ისევე ძველებურად, ჩვენებურად პატივსა სცემს სამღვდელოებას, გულით და სულით სწუხს, რომ ბ. გომართელისთანა მოქაგაგეები საქმეს უჭირვებენ მრევლს და ძალით აძულებენ ხალხს სამღვდელოებას. ბევრს ადგილას კიდევ ემუქრებიან მრევლს თუ მღვდელს რამე მიეცითო. ყმაწვილ-კაცობა გატაცებული გომართლის სტატიების მსგავსის ნაწერებით მართლა შეურაცხებასაც აყენებს სამღვდელოებას, მაგრამ დიდი უმრავლესობა სწორეთ არა თანაუგრძნობს გომართელს და მის კომპანიას. ბევრს ადგილას მქადაგებლებს წინდაწინ გამოუცხადეს ხოლმე, რომ სარწმუნოების და სამღვდელოების შესახებ არაფრის თქმა არ გაბედოთო. დიდი შეცდომაც მოუვიდათ ზოგიერთ მქადაგებლებს. სარწმუნოების და ეკლესიის წინააღიდეგი ქადაგებით მათ დაჰკარგეს ხალხის ნდობა და სასურველი წადილის აღსრულებას დიდათ ავნეს. იმ მქადაგებლებმა მაშინ სულ დაჰკარგეს ხალხის ნდობა, როცა ნათესაობის წინააღმდეგ ქადაგობდნენ. დარწმუნებული ბრძანდებოდეს, ბ. გომართელი, რომ რა სასწაულებრივი ექიმობაც უნდა გამოაჩინოს მან ხალხში იმ ნდობას ვერასოდეს ვერ მოი-

პოვებს რაც უბრალო სოფლის მღვდელს აქვს უკვე დამსახურებული. არ ვიტყვით იმას, რომ სამღვდელოებაში ყველა ერთნაირად მსახურებდეს. ეს ასეა ყოველ წოდებაში და რა გასაკვირველია რომ ზოგიერთი მღვდელი ნაკლულევიანი იყოს...

აიღეთ თუ გინდათ ექიმებს წოდება. განა ისინი პირნათლად ასრულებენ თავის მოვალეობას? განა ისინი თავის უმეცრებით და უვიცობით ცოტა ხალხს ისტუმრებენ საიქიოს? განა ისინი საცოდავი ავადმყოფებით არ მდიდრდებიან? განა ისინი უარეს დამღუპველ მორჩილებას არ ჩადიან? მაგრამ განა მთელ ექიმების წოდებაზე როგორ შეიძლება ესეთი ბრალის დადება?..

ის ცილის წამება, ის ბრალი, რომელსაც გომართელი ახვევს თავს მთელ სამღვდელოებას გასაშტერებელია. თუ სინიდისის ნატამალი კიდევ შერჩენია კაცს არ გვჯერა, რომ იკადროს ის რასაც გომართელი კადრულობს. განა შეიძლება ასე უსაბუთოდ მთელი წოდების ლანძღვა? გომართელს სრულებით არ ესმის მღვდლის მოვალეობა და ისეთ საქმეს ავალებს, რომელიც არც სახარებას და არც მოციქულებს არ დაუვალეობათ მათთვის.

ხალხის დაჩაგვრის წინააღმდეგ მაშინაც კი სწერდნენ მღვდლები როცა გომართლის მამის ხსენებაც არ ყოფილა ქვეყანაზე. ვსთხოვთ ბ-ნ

გომართელს განგვიმარტოს რაში მდგომარეობს ჩვენი მონაობა ბიუროკრატიისა და რით ვართ სამღვდელოება მისი მარჯვენა ხელი? როგორ ვასრულებთ ჩვენ ყოველ ბიუროკრატიის მდაბალსურვილებს? როგორ ვეწინააღმდეგებით ჩვენ ხალხის განთავისუფლებას და მის კეთილდღეობას? ველით დაწვრილებით პასუხს ბ. გომართლისაგან. თუ პასუხი არ გაგვცა მაშინ ვიწვევთ ბ. გომართელს სამედიატორო სამართალში.

შემდეგ განაგრძობს ბ. გომართელი:

„ვიდრე ამ კითხვაზე ვუპასუხებდეთ, საჭიროა ჯერ ეს ვიკითხოთ: უნდა თუ არა თვით ხალხს სამღვდელოება?“

„ის აზრი, ვითომ ხალხი სამღვდელოებას გასდგომოდეს, ბევრს შემცდარ აზრად მიაჩნია: ხალხს უყვარსო სამღვდელოება, ამგვარ კორებს მხოლოდ სხვა და სხვა მავნე პირები ავრცელებენ, თორემ გლახს არ უთქვამს და არც იტყვის: მღვდელი მან შეინახოს, ვისაც სურსო. დაიარეთ ჩვენი სოფლები და დარწმუნდებით, რომ სამღვდელოებამ ხალხის თვალში ჩდობა და სიყვარული დაჰკარგა.*) ამის მიზეზი არც იმაში მდგომარეობს, რომ ზოგიერთი

*) დიახ, ბევრგან არა თუ ნობა დაკარგეს თავიანთ მოძღვართადმი, არამედ კიდევ მოკლეს. მაგრამ ეს მოხდა ისეთი ცილის მწამებელთ მოქადაგეთა წყალობით, როგორიც

მღვდლები ბუნებით ცუდი ადამიანები არიან, არც იმაში, ვითომ ხალხს სარწმუნოებრივი გრძნობა დაეკარგოს. ჩვენ არ ვიცით არც ერთი კულტურული ერი, რომელიც სარწმუნოებრივ გრძნობას მოკლებული იყოს; ჩვენ არ ვიცით არც ერთი ერი დედამიწის ზურგზე, რომელსაც რაიმე წარმოდგენა არ ჰქონდეს საიქიოზე და ჯიჴენაეს არსებაზე. მე მრწამს, რომ მომავალში კაცობრიობა და მასთან ერთად ქართველი ერიც მივა იმ შეგნებამდე, რომ ადამიანისათვის ყველაფერი აქ იწყება—დედამიწის ზურგზე—და აქვე თავდება, მაგრამ დღესდღეობით არც კაცობრიობა, არც ქართველი ამგვარ შეგნებამდე არ მისულა. დღეს ქართველ ერის ერთ ნაწილს სარწმუნოებრივი გრძნობა აქვს და ამიტომ სამღვდლოების არსებობასაც საფუძველი აქვს. “*)

ბრძანდება ბ. გომართელი. გამოიძიეთ მღვ. წერეთლის და ცინცაძის მოკვლის საქმე და თქვენ აშკარად დარწმუნდებით ამაში. თქვენ იტყვიან ეს მღვდლები დამნაშავენი იყვნენო. ილია ჭავჭავაძემ რაღა დააშავა?..

*) ვაზა ჩვენს ახალს წინასწარმეტყველს. მთელი განათლებული კაცობრიობა ვერ მიხვდა და ექიმმა გომართელმა კი ასე ადვილად შეიტყო! რომ მოთხოვოს ვინმემ დამამტკიცებელი საბუთი, გომართელი უთუოდ იტყვის—სალომემ მითხრაო!..

„აქედან ცხადია, რომ ხალხს უნდა სამღვდელოება, ხოლო მას არ უნდა იმგვარი სამღვდელოება, როგორც ღღეს არსებობს. ხალხს უნდა სამღვდელოება, ქრისტეს მცნების მტკიცედ აღმასრულებელი, — ღღევანდელი სამღვდელოება. კი ამგვარი არ არის; ხალხს უნდა სამღვდელოება, დაჩაგრულისა და გაჭირვებულის ქომაგი, ღღევანდელი სამღვდელოება კი ამგვარი არ არის; ხალხს უნდა სამღვდელოება, სიმართლისა და სამართლიანობისათვის თავგამოდებული, ღღევანდელი სამღვდელოება კი ამგვარი არ არის; ხალხს უნდა სამღვდელოება, ყოველგვარ ძალმომრეობისა და ბატონობის მტერი, ღღევანდელი სამღვდელოება კი ამგვარი არ არის; ხალხს უნდა სამღვდელოება თავისუფლებისა და თანასწორობის მოყვარული, ღღევანდელი სამღვდელოება კი ამგვარი არ არის. ერთი სიტყვით, ხალხს უნდა იმგვარი სამღვდელოება, რომელიც ხალხს უღღეს გვერდში და მხოლოდ ხალხს ემსახურებოდეს, მხოლოდ ხალხის ინტერესებს იცავდეს.“

ბ. გომართელმა იჯერა გული თავისი ჩვეულებრივი სიტყვებით. ჯერეთ სამღვდელოება დააჯღინა ხალხის კისერზე, მერმე სამღვდელოების მაგიერ ბიუროკრატია დაასკუბა ხალხის კისერზე და სამღვდელოება ბიუროკრატის თანაშემწედ გამოაცხადა. რისთვის? ეს გომართელმა იცის! გომარ-

თელს სამღვდელოება არა სწამს და წინასწარმეტყველობს, რომ „შემდეგში ყველა შეიგნებს. რომ ყველაფერი ქვეყანაზე იწყება და აქვე თავდება“. გომართელი ამ სიტყვებს ისე მედიდურად წარმოსთქვამს, რომ ვითომც პირველად ის ამბობდეს ამას. ალბად გომართელმა არ იცის, რომ ორი ათას ექვსასის წლის წინათაც, როგორც დავით წინასწარმეტყველი მოწმობს, უგნუენი ამბობდენ ამას:

„სთქვა უგნურმა გულსა შინა თვისსა არა არს ღმერთი, განირყვნენ და ბილწ-იქმნენ იგინი“. გომართელს არა სწამს საიქიო და, რასაკვირველია, არც მღვდელი. მაგრამ ამას სიტყვით, ფარისევლურად ამბობს, თორემ საქმით სხვას ასრულებს. ერთ ღროს გომართელმა სთქვა, რომ ის კაცი კაცად არ ჩაითვლება, რომელიც ცოლს შეირთავსო. როცა მისმა თაყვანისმცემლებმა ამხილეს ცოლის შერთვა განაცხადა: გარემოებამ მაიძულა ცოლის შერთვაო. არა სწამს ეკლესია და მღვდელი, როგორც თვითონ სწერს მაგ. ბავშვის დამარხვისათვის ეკლესიის ეზოში თხოვნებით აწუხებს მღვდელთმთავარს და გუბერნატორს! ყოველ მღვდელმოქმედების შესასრულებლად მღვდლებს აწუხებს. გომართელს დიდ პატივს მოუპოვებდა ხალხში მტკიცედ აღსრულება მისგან იმისა, რასაც სახალხოდ აღიარებს. მაგრამ ალბათ წერით ფარისევ-

ლობს. სწერს, სიტყვით ამბობს, და საქმით კი არ ასრულებს. რა უნდა უწოდოთ ამისთანა კაცს?

სასწაულთმოქმედ ექიმს არ უნდა, რომ აწყენინოს გლეხებს და ამბობს: ჩვენს ხალხს სარწმუნოება აქვსო და სამღვდელოებაც ჯერეთ საქიროოო, მაგრამ ეხლანდელი სამღვდელოება არ უყვარსო, რადგან წითელი ბაირალით არ მიუძღვის ხალხს და ბიუროკრატიისაგან ვერ გაანთავისუფლა!.. გომართელის აზრით, ვინაიდან კაცი ცხოველების მსგავსია და სულიერი არა არსებობს-რა მღვდელი ხორციელობას უნდა ემსახუროსო და ხალხი ბიუროკრატიის ბრქყალებიდან, ყაჩაღებიდან და ქურდებიდან უნდა დაიფაროსო! მღვდლები თურმე ქრისტეს ამისათვის დაუყენებია და ისიც დაუვალებია, რომ გომართელის, სოფელში, სამოთხე დაეარსებიათ!.. ვინაიდან ბ. გომართელის შეგნება სარწმუნოების უარ-ყოფაზე ყველას არა აქვს და „ქართველების ერთ ნაწილს სარწმუნოებრივი გრძნობა კიდევ აქვს შერჩენილი ამისათვის. სამღვდელოების არსებობასაც საფუძველი აქვს ჯერჯერობითო“, და უმოწყალესად ნებას აძლევს ხალხს იყოლიოს კიდევ (დროებით ალბად) სამღვდელოება! ბოლოს ჩამოთვლის როგორი სამღვდელოება უნდა ხალხსო და ვალად უდგენს: დაიფაროს ხალხი ბიუროკრატიისა, ყაჩაღებისა, ქურდებისა და მტაცებელთაგან! გომართელის აზრით მღვდლები სუდიებიც, ექიმე-

ბიუჯეტი, ადმინისტრატორები და ყველაფერი უნდა იყვნენ. მრევლის სულიერ მოთხოვნილებას და საიდუმლოების აღსრულებას სრულებით თავი უნდა დაანებონ... გომართელს მღვდლის მოვალეობად არ მიაჩნია საიდუმლოების აღსრულება, წირვა-ლოცვა და ხალხის ზნეობითად დარიგება. მისი აზრით ყოველი მღვდელი ხალხს გვერდში უნდა ამოუდგეს და ბიუროკრატიის ძირ ჩამოგდებისათვის ეხმარებოდეს. ხალხს კი ამისთანა მღვდლები არ უნდა, ხალხი ითხოვს, რომ მღვდელი იყოს მოსამსახურე მისი სულიერი მოთხოვნილებისა და სულიერი საჭიროებისათვის; მღვდლები იცავდეს ხალხს ზნეობით დაცემისაგან და სულიერად აღამაღლებდეს მას და ნიადაგ ზრუნავდეს მისი სულიერი წარმატებისათვის. აი, რა ითხოვება მღვდლისაგან და არა ის, რომ თოფით და ზარბაზნით აღიჭუროს და ქომგობა გაუწიოს გულმკერდზე ხელდაწყობილ თავის სამწყსოს...

განვაგრძოთ, მკითხველო, სიბრძნისაგან იოანე გომართელის ეფისტოლეს საკითხავი:

„ყოველსავე ამას სამღვდელოება შესძლებს მხოლოდ მაშინ, როდესაც ის თავისუფალი და სრულებით დამოუკიდებელი გახდება.*) ღღევანდელი სამღვდელოება ბიუროკრატიის მონა და მოსამსახურეა: ის ხალხს კი არ ემსახურება, არამედ

*) თუ ასეა, რატომ არ გრცხვენიათ ამდენი ცილის წამებისა?

ბიუროკრატის, რომ ხალხსა და სამღვდელოებს-შუა ხიდი ჩატეხილია. სამღვდელოების განთავისუფლება შეუძლებელია ისე, თუ მთელი ხალხი არ განთავისუფლდა, თუ არსებული რეჟიმი მთლად არ შეიცვალა. დამოუკიდებლობაც რომ მოიპოვოს სამღვდელოებამ, არსებულ პირობებში ის ვერაფერს ვერ გააკეთებს ხალხის საკეთილდღეოდ, რადგან იმის ყოველგვარ მოქმედებას, ხალხის ბედნიერებისაკენ მიმართულს, ბიუროკრატია ყოველთვის ფრთებს შეაკვეცს. სამღვდელოების საკითხი მთელის ხალხის საკითხია და ცალკე მისი გადაწყვეტა შეუძლებელია; შეუძლებელია რაიმე საშუალებით სამღვდელოების აღდგენა ხალხის თვალში ისე, თუ არსებული რეჟიმი არ შეიცვალა.»*)

„ამიტომ დროა, სამღვდელოება ხალხს ამოუდგეს გვერდში, ხალხს დაეხმაროს მთელის თავის ძალ-ღონით ბიუროკრატის დამარცხებაში; ამით აღადგენს იგი თავის სახელს და მოიპოვებს შესაფერადგილს ხალხის ცხოვრებაში. ამგვარ მოქმედების გარეშე კი ყოველი სხვა გზა ამაო და ტყუილი იქნება და სამღვდელოებას ვერ მიიყვანს საწადელ მიზნადმდე.“

*) ალბათ გომართლის მეხსიერება ძრიელ კოჭლობს. წინეთ ამტკიცებდა, რომ მღვდლებს რომ არა ეხლა სრული კონსტიტუცია მოგვენიჭებოდა და დღეს ამბობს: თუ არსებული რეჟიმი არ შეიცვალა მღვდლები ვერაფერს ვერ შესძლებენა!.. ამისთანა კაცები ლოდიკის ზედმიწევნით ცოდნას იკვებინან!..

ყველამ კარგად იცის მღვდლის უმთავრეს მოვალეობას შეადგენს, რომ იგი ნიადაგ ზრუნავდეს თავიანთ სამწყსოთა სულის ცხოვნებაზე, ნიადაგ ახსოვდეს, რომ იგი პასუხის მგებელია ღვთის წინაშე თავიანთ სამწყსოთა სულის წარწყმედისათვის. იგი ვალდებულია არ დაუკარგოს არც ერთი სული, რომელიც გამოყიდულია ქრისტეს სისხლით. ამას ავალღებ მწყემსთ თვით იესო ქრისტე, როდესაც ბრძანებს: „წარვედით და მოიმოწაფენით ყოველნი წარმართნი და ნათელს სცემდით მათ სახელითა მამისათა, და ძისათა და სულისა წმიდისათა“. სახარების სწავლით დადგენილნი არიან შეიღნი საიდუმლონი, რომელთა აღსრულება სავალდებულოა მღვდელთათვის...

ურწმუნო კაცთან ლაპარაკი და დაობა სწორეთ ისე ძნელია, როგორც გიჟთან. გიჟს ელაპარაკე რამდენიც გინდა, ის შენს ლოლიკურ მოსაზრებას სრულებით ყურს არ დაუგდებს, ის მხოლოდ იმას გეტყვის რასაც მისი ანთებული ან დაჩლიუნგებული ტვინი შთააგონებს. შენს სიტყვებს ყურსაც არ ათხოვებს. კაცს, რომელსაც არაფერი სწამს სახარებისა, რას დაუმტკიცებთ თქვენ ამ სახარებით? მაგრამ ჩვენს „სასწაულთმომქმედ“ ექიმს იოანნე გომართელს იესო ქრისტე სხვებ თუ არა სწამს, დიდებულ მოქადაგეთ მაინც მიაჩნია, როგორც თვითონ აღიარებს. ამისათვის სახარების სიტყვებს, მის სიტყვებს, მის სწავლა მოძღვრებას,

უარი არ უნდა უთხრას. აი რას ვკითხულობთ ჩვენ სახარებაში:

ნუ ჰზრუნავთ სულისა, თქქსნისათვის, რაჲ ჰსჭამოთ და რაჲ სჭათ, ნურცა კორცთა თქქსნთათვის, რაჲ შეიმოსოთ. ანუ არა სული უფროს არს საზრდელისა, და გჭამი სამოსლისა?

მიჰხედეთ ფრინჭსლთა ცისათა, რამეთუ არა ჰსთეს-
ჩსნ, არცა ჰმკიან, არცა შეიკრებენ საუნჯეთა, და მამა
თქქსნი ზეცათა ზრდის მათ, არამე უფროს თქქსნ
უმჯობეს ხართა მფრინჭსლთა?

ხოლო თქქსნ ეძიებდით პირველად სასუფეველსა
ღმრთისასა და სიმართლესა მისსა, და ესე ყოველი
შეგეძინოს თქქსნ.

ეკრძალენით ცრუ-წინასწარ-მეტყუტლთაგან, რომელ-
ნი მოვიდნენ თქქსნდა სამოსლითა ცხოვართათა, ხო-
ლო შინაგან იყჩნენ მგელ-მტაცებელ.

რამეთუ რა სარგებელ ეყოს კაცსა, უკეთუ სოფელი
ყოველი შეიძინოს, და სული თვისი იზღვიოს? ანუ რა
მიჰსცეს კაცმან ნაცულად სულისა თვისისა?

ზემო მოყვანილი სახარების სიტყვები ცხა-
დად და აშკარად მოწმობენ, რომ მღვდელი უმე-
ტესად უნდა ზრუნავდეს თავიანთ მოწათის და
სამწყსოის სულის ცხოვნებისათვის და მათ ზნეო-
ბით ამაღლებაზე და არა თავიანთ სამწყსოთა პო-
ლიტიკურ მდგომარეობაზე. ფუჰია კაცის ამ ქვეყ-
ნად ფუფუნებითი ცხოვრება, ფუჰია ხალხისათვის
იდეალური მართვა-გამგეობა თუ იგი დაცემულია
სულიერად და ზნეობითად! რა უნდა შეიძინოს

კაცმა ამ ქვეყანაზე თავის სინდისზე და სულზე უძვირფასესი? მაგრამ ტყუილად დროს დაკარგვა იქნება ამ საგანზე ბაასობის გაგრძელება ბ. ექიმ გომართელთან. თათარს და ურიას, რამდენიც უნდა განუმარტო ქრისტეს მცნება, რამდენიც უნდა მოუყვანო სახარების სწავლა-მოძღვრება მათ მაინც ვერ დააჯერებ და თავიანთ სჯულის მცნებაზე უარს ვერ ათქმევინებ...

ბ-ნი გომართელი ჯერეთ ახალგაზდა კაცია, გამოუცდელი ცხოვრებაში. სულიერი ქვეყნის უარყოფით დიდ გენიოსად მოაქვს თავი. იგი სახარების სიტყვებს უკუღმართად განმარტებს. *)

ბ-ნი გომართელი ძველი პაიჭებივით, ხშირად იცვლის აზრებს და, დარწმუნებული ვარ თავის დღევანდელ რწმენას სიბერის დროს, თუ სად გონებაზე დარჩა, უთუოდ შეიცვლის და ბევრსაც ინანებს ზოგიერთ გამოჩენილი მწერლებივით როგორც, მაგალითებრ, ნანობდა პუშკინი და სხვები, მაგრამ გვიანლა იქმნება!..

*) სემინარიაში მყოფობის დროს ერთი ამხანაგი მყავდა, რომელიც ყველა შეგირდებში უკანასკნელი იყო. არც ერთ საგანში ერთზე და ორზე უკეთესი ნიშანი არ ჰქონდა. დარვინის წიგნი იყიდა და ნიადაგ ილღიაში ატარებდა. ვინც კითხავდა რა წიგნიაო, ყველას ეუბნებოდა: დარვინის თხზულებააო და ამით ფარავდა თავის უვიცობას და გონების სილატაკეს!..

გომართელს ჰგონია, რომ მდიდრები ამ ქვეყანაზე ბედნიერები არიან. არ იცის მან თუ რა ჯოჯოხეთია ცხოვრება ზოგიერთი მდიდრისათვის, რა ბედნიერათ სცხოვრებს მდიდარზე ბევრად უღარიბესი ოჯახი. ჩვენმა „შესანიშნავმა“ ექიმმა, იოანნე გომართელმა, არ იცის ჯერეთ, რომ ქვეყანაზე არ შეიძლება ყველა ერთნაირად ბედნიერად სცხოვრებდეს ისე, როგორც არ შეიძლება ყოველი კაცი ერთნაირი მალხაზი გონებით. ერთნაირი ქკუვით და ნიჭით იბადებოდეს. ბ. გომართელი თავისებურად, ახირებულად უყურებს ხალხის ცხოვრებას, ახირებულად და თავისებურად ხსნის ხალხის სიღარიბეს და სიძაბუნეს. ხალხის ყოველივე უბედურობის მიზეზად სთვლის მარტო ბიუროკრატიას და მდიდრებს. გომართელი ისეთ რამეს მიაწერს ბიუროკრატიას და მდიდრებს, რომელიც მათსრულებით არ მიეწერება. თუ მდიდრებია დამნაშავე ღარიბთა უბედურ ცხოვრებაში, მაშ გომართელიც დამნაშავე ყოფილა...

ქალები არ არიან კმაყოფილნი, რომ იგინი ქალებად დაიბადნენ. მე დარწმუნებული ვარ, ეს რომ დედაკაცებმა შესჩივლონ ბ. გომართელს ის უთუოდ ამ მოვლენის მიზეზად ბიუროკრატიას დაასახელებდა და მღვდლებსაც დამნაშავედ გამოიყვანდა!..

ამას წინეთ ბ. გომართელმა აღიარა, რომ არა მრწამს არაფერი საზენაოვო და ეშმაკების არსებობა თურმე კი სწამს! ეს ცხადად სჩანს მისი სიტყვისაგან “სამღვდელოება ეშმაკებს ემსახურებაო”. ვინაიდან გომართელს სამღვდელოება ეშმაკების მოსამსახურედ მიიჩნია, რამდენიც უნდა დაუმტკიცო მას ვერ დააჯერებთ, რომ სამღვდელოებას სარგებლობის მოტანა შეეძლოს ხალხისათვის, რომ სამღვდელოებამ რიკიანი და დიდი სამსახური გაუწიოს ხალხს...

არ შემიძლია მთელი სამღვდელოება უნაკლოდ მივჩნიო და ყველანი თავის დიდი მოვალეობის აღმასრულებლად. ამის მოთხოვნა ყოველი მღვდლისაგან დღეს არც შესაძლებელია, ვინაიდან ჩვენში მღვდლები არ არიან ყველანი მომზადებულნი და გონებით განვითარებულნი, რომ ხალხის წინამძღოლობაც შეიძლონ. სწავლით და ქადაგებით და მღვდელმოქმედების აღრსულებაც. მაგრამ ამაში დამნაშავეები ისევე ხალხია, რომელიც არ დაეძმეს როგორიც უნდა იყოს მღვდელი, ილონდ წირვა და საიდულო მღვდელმოქმედებათა შესრულება შეიძლოს. უმრავლესი ნაწილი სამღვდელოებისა ამ უკანასკნელ მოვალეობას ასრულებს. იმათ სრულებით არ იციან ბაურო-

კრატია და არც ბიუროკრატია მიიქცევა თავიანთ სურვილის აღსასრულებლად მათდამი. მაგრამ მრავალნი არიან ისეთებიც, რომელნიც ბ. გომართელზე ბევრად მეტს აკეთებენ სოფლებში და ბევრად მეტს სამსახურს უწევენ საზოგადოდ ხალხს და განსაკუთრებით თავიანთ სამწყსოს. გომართელის ხსენება არ იყო ქვეყანაზე იმ დროს, როცა სოფელში ჩამდგარი ბევრს ვეომებოდით ხალხის შემავიწროებელთ და დამჩაგვრელთ. ვიმოწმებთ ამაზე შორ. მაზრის გლეხობას. ჩვენს გარდა სხვაგანაც არიან მუშაკნი მღვდლები, მაგრამ, გომართელის აზრით თურმე, ყველა სამღვდლოება ეშმაკებს ემსახურება!?

სად ბრძანდებოდით, ბ. ი. გომართელი, 1886 წელში, როცა ჩვენ, გაზეთებში წერით კიარა, ოფიციალურად განვაცხადეთ პროტესტი დედა ენის მოსპობაზე სკოლებში, რომლისათვის განსვენებული იანოვსკი ცივ ქვეყნებისკენ გადასახლებას გვექადოდა? სად ბრძანდებოდა ბ. ი. გომართელი, როდესაც არც პრესას, არც მთელ თავად-აზნაურობას და არც გლეხობას არ მივემხრეთ ერთ თავის დამამცირებელ დღესასწაულობაზე?.. სად ბრძანდებოდა, ბ. ი. გომართელი, როცა საწყალი დაჩაგრული გლეხები შორაპნის მაზრისა, ჩვენის ქომავობით, განთავისუფლდა ბევრი უაჯავო სოფლის ბიუროკრატის მოთხოვნილებისაგან? იცის თუ არა

ბ. გომართელმა, რამდენი უსიამოვნება მოგვდგომია ჩვენ მიუროკრატიის მოსამსახურეებისაგან გლეხების ქომაგობისათვის? ეხლა თქვენთვის მომინდვია, მკითხველო, რამდენად საფუძვლიანია გომართლის ბრალდება ვითომც ჩვენ ეშმაკებს ვემსახურებოდეთ. გომართელი, რომ ბრალს არ სდებდეს მთელს სამღვდელოებას მაშინ ჩვენ ხმას არ ამოვიღებდით. მთელ სამღვდელოებაში, რასაკვირველია, შეიძლება ბევრი სამღვდელოება იყოს ხალხისთვის უსარგებლო. თორმეტ მოციქულში ერთი იუდა გამცემელი გამოერია! მაგრამ იუდას გულისათვის რომელი ჭკუვიანი კაცი იკადრებს ყველა მოციქულებს გამყიდველები უწოდოს? გომართელს არა აქვს უფლება რამდენიმე სამღვდელოების ცუდი ქცევისათვის სახარებაც, ეკლესიაც და მთელი სამღვდელოებაც უარ-ჰყოს და შეაჩვენოს...

გომართელს ჰგონია, რომ მღვდლები არა თანაუგრძნობენ ხალხის სასიკეთო საქმეს და სასურველ მისწრაფებას... ძლიერ სცდებით თქვენს მოსაზრებაში, ბ. გომართელო. თქვენსავით, უსაფუძვლოთ რომ არ ვსჯიდეთ, თქვენსავით უაქტოდ, რომ არ ვყვიროდეთ აქედან ის დასკვნა არ შეგიძლიათ გამოიყვანოთ, რომ არ ვიყოთ მონატრე სახელმწიფოს იმისთანა თავისუფალი მართვა-გამგეობისა, როგორიც სუფევს ევროპიის განათლებულ და დაწინაურებულ სახელმწიფოებში. საყო-

ველთაოდ აღვიარებთ, რომ არა გვრწამს ჩვენ ხალხის ბედნიერი ცხოვრება იქ, სადაც თვითონ ხალხის წარმომადგენლები არ განაგებენ სახელმწიფო შესავალ-გასავლის ანგარიშს. არა გვრწამს ჩვენ ხალხის რიგიანი და წარმატებითი ცხოვრება იქ სადაც არ არის თავისუფლება პიროვნებისა, ბეჭდვითი სიტყვისა და სარწმუნოებისა. დავათვალიერეთ ყველა სახელმწიფოები ევროპისა, დავაკვირდით მათ ცხოვრებას და მივედით იმ დასკვნამდის, რომელიც ეხლა მოვიყვანეთ. მაგრამ, სამწუხაროდ, აქვე უნდა ვსთქვათ გამოტეხილად, რომ ჩვენს პრესას და ჩვენს პუბლიცისტებს ბევრი რამ აკლიათ და ბევრში კოჟლობენ, როცა სჯიან, თუ რა საშუალებით და რა ღონისძიებით მიანიჭონ ხალხს სანატრელი რეფორმები. ევროპის სახელმწიფოების ხალხებს ისე ადვილად არ ასრულებია სანატრელი სურვილი, როგორათაც ფიქრობს ბ. გომართელი და მისი კომპანია. ევროპის ხალხს მარტო გაზეთების ჯღაბნით და ცარიელი მუშტით კი არ დაუარსებიათ რეფორმები, არამედ სხვა გზით და სხვა საშუალებით. ჩვენში ზოგიერთებს, საადვილოდ მიაჩნიათ რეფორმების შემოღება, მაგრამ ეს საქმე ითხოვს დიდს გამჭრიახობას, დიდ გამოცდილებას, შორს განმკვრეტელობას და ნივთიერად შეძლებას ხალხისაგან. სამზღვარს გარედ რეფორმების მოსახდენად დიდი ხნიდან ემზადებოდა ხალხი. ჩვენში?

სწორეთ იმ დროიდან როცა გომართელმა წერა ისწავლა!.. მარალია წინეთაც მაცადინობდენ რეჟიმის შეცვლას, მაგრამ იმ შეცდომით რა შეცდომასაც ეხლა ჩადიან.

სანატრელი ცვლილების მოსახდენად ხალხი ერთმანერთზე მტრად კი არ უნდა გადაჰკიდო, არამედ შეათანხმო და მათ შორის ნამდვილი ერთობა დაამკვიდრო. ძართველები მაშინ იყვნენ გამარჯვებულნი როდესაც მათში იყო ერთობა, თანახმობა და ძმური სიყვარული. ქართველები მაშინ იყვნენ უძლველნი და კლდესაივთ მაგარნი, როდესაც ერთ ხელში თოფი და საომარი იარაღი ეჭირათ და მეორე ხელით ეკკლესიას აშენებდენ. ბ-ნი ექიმი გომართელი და მისი კომპანია კი ხალხს ურჩევს ეკკლესიები დაანგრიონ, დასწვან და სამღვდელოება თავიდან მოიშორონ!.. ამით გაკეთდება საქმე? ამით მიაღწევთ საწადელს? ეკკლესიების და სამღვდელოების მოსპობით სად მიაღწიეს ბედნიერ ცხოვრებას და რეფორმებს? დაგვისახელოთ, ბატონო ექიმო იოანე გომართელო, ერთი სახელმწიფო მაინც სადმე დედამიწაზე, სადაც ეკკლესიები და სამღვდელოება არ არსებობდეს? რა და თქვენ მიხვდით და შეიტყუეთ ეკკლესიების და სამღვდელოების მავნებლობა და ამერიკელები ინგლისელები, შვეიცარიელები, გერმანიელები და სხვა ხალხები ვერ მიხვდენ ეკკლესიების და სასუსულიერო წოდების მავნებლობას და ვერ მოსპვენ იგინი? საღმრთო წერილი ამბობს: „როცა ეგონათ

თავის თავი ბრძნად, მაშინ გასულელდენო“. ამას ამტკიცებს სწორედ ზოგიერთების მსჯელობა!..

ბ. გომართელს გაუგონია, რომ საფრანგეთში ხალხი კლერიკალების და კონგრიაციების წინააღმდეგნი არიანო და ჩვენს სამღვდელოებასაც კლერიკალებად სთვლის! ამით აშკარად ამტკიცებს, ბ. გომართელი, რომ არ ესმის კლერიკალიზმი და არც ჩვენი სამღვდელოების მდგომარეობა...

შემცდარი ბრძანდებიან ისინიც ვინც ფიქრობს, რომ ხალხის გაპროლეტარიატებით ეღირსონ სანატრელ რეფორმებს. კარგია, რომ ხალხს არ ესმის თურა არის პროლეტარი! არ არიან ჩვენში პროლეტარები და ღმერთმაც ნუ გააჩინოს იგინი. აუხსენით და განუმარტეთ ხალხს ვინ იწოდება პროლეტარად. შეატყობინებთ ხალხს, რომ უცხოეთში პროლეტარებად იწოდებიან ისინი, რომელთაც არ იციან არც დედა, არც მამა, რომელთაც არა გააჩნიათ-რა სრულებით არც სახლი და არც კარი და მხოლოდ მუშაობენ და დღიურად ირჩენენ თავს. ეხლა რამდენია ამისთანა პროლეტარები ჩვენში? „პროლეტარებო მთელი ქვეყნისა შეიკრიბენით“. რამდენად სულელი უნდა იყოს ის კაცი, რომელიც პროლეტარებიდან მოვლიან ხსნას!..

ზემო თქმული სიტყვებით იმას კი არ ვამტკიცებთ, რომ რეფორმები საჭირო არ იყოს. არა, რეფორმები საჭიროა მიუცილებლად, მაგრამ ხალხის გაპროლეტარიატებით კი ვერ დავაარსებთ ამ რეფორმებს, არამედ სხვა ღონით და სხვა საშუალებით...

სათქმელი ბევრი გვაქვს, მაგრამ აღარ შევაწუხებ მკითხველს გრძელი სიტყვით. უკანასკნელად ვითხოვ, ბ. ი. გომართელო, კატეგორიულად გვიპასუხოთ:

1) როგორ ეწინააღმდეგება ჩვენი სამღვდლოება სწავლა განათლებას, როდესაც წერა-კითხვის გამავრცელებელი და სკოლების დამაარსებელი ჩვენს გუბერნიაში სწორეთ ეს სამღვდლოება იყო და არის იმ დროიდან, როცა ჩვენში ხსენება არ ყოფილა სახალხო სკოლების დირექტორებისა და ინსპექტორებისა?

2) როგორ ეწინააღმდეგება სამღვდლოება ხალხის კეთილდღეობის დაარსებას და ახალი რეფორმების შემოღებას?

3) რაში მდგომარეობს სამღვდლოებისაგან ბიუროკრატიის მდაბალი სურვილის ასრულება?

4) რომელი მოქმედებით გამოიხატება სამღვდლოების მხრით წინააღმდეგობა რეფორმების შემოღებისა?

5) ვითარი იყო საქართველოს ერისთვის სამღვდლოების სამსახური მეფერამეტე საუკუნემდის და, თუ მეცხრამეტე საუკუნეში მის სამსახურს ნაკლი აქვს, ვისი ბრალია ეს და ვინ არის ამაში უმეტესად დამნაშავე?

6) რაში მდგომარეობს მღვდლის მოვალეობა ხალხის და ღვთის წინაშე?

ჩვენი პასუხის პირველი ნახევარი, გომართლის სტატიის გამო, დაიბეჭდა „მწყემსი“-ს მე 17 ნომერში. მეორე ნახევარი ამ პასუხისა უნდა დაბეჭდილიყო შემდეგ ნომერში, როგორც იყო გამოცხადებული. ყოველი რიგიანი და სიმართლის მიმდევარი მწერალი მოიცდიდა მეორე ჩვენი პასუხის ნახევრის დაბეჭვდამდის და ბოლოს ერთად გაგვცემდა პასუხს. მაგრამ გომართელმა დაარღვია ეს წესი და მოგვცა პასუხი, რომელიც დაბეჭდილია „ივერიის“ 174 ნომერში. ბ. გომართელს ამ მოსწრაფებულ პასუხში თითქმის გამოუთქვამს ყოველივე თავის გამართლება და როდის აგებს პასუხს იმ კითხვებზე, რომელნიც ჩვენ მივეცით მას ჩვენ პასუხის მეორე ნახევარში, არ ვიცით. მეორე ნახევარი ჩვენი პასუხისა თითქმის პასუხია გომართლის მოსწრაფებულ თავის გამართლებისა და ამისათვის მკითხველს აღარ დასჭირდება გამეორება ჩვენი უკვე დაბეჭდილი სიტყვებისა.

ჩვენ არასოდეს არ გვაქვს ჩვეულებად, რომ დაეფაროთ მოკამათის ნათქვამი სიტყვები, ან განგებ დავამახინჯოთ, როგორც ეს ჩვეულებად აქვს ზოგიერთ პირებს. სავალდებულოდ მიგვაჩნია პირველად მოკამათის სიტყვები მოვიყვანოთ შეუცვლელად და მერე გავსცეთ პასუხი. ეს იმისათვისაა საჭირო, რომ მკითხველმა საზოგადოებამ მოისმინოს ორივე მხრის ნაწერები და შემდეგ დასდვას თავისი

მსჯავრი. რა მსჯავრი უნდა დაადგინოს მსაჯულმა ერთი მხრის ნალაპარაკებით, თუ მეორე მხრის პასუხი არ მოუხმენია? როგორ უნდა გაარჩიოს „ივერიის“ მკითხველმა მე და გომართლის საკამათო საგანი, როდესაც ჩვენი პასუხი არ წაუკითხავსთ და ბ. გომართელი ჩვენს სიტყვებს ზოგან თავისებურად კიდევ ამახინჯებს! გომართელს და არც სხვას არა აქვს უფლება ჩვენი სიტყვები თავისებურად გადააკეთოს და მერე აგოს პასუხი. რიგიან მწერალს უნდა მოყავდეს მოწინააღმდეგის სიტყვები შეუცვლელად და შემდეგ გასცეს პასუხი. მაგრამ ზოგიერთი მოკამათისათვის ეს არ არის სასარგებლო, ვინაიდან თავს ვერ გაიმართლებს. .

ჩვენ, როგორც ჩვეულებად გვაქვს მოვიყვანთ მთლად გომართლის პასუხს და გავსცემთ პასუხს შემოკლებით, რადგან სრული პასუხი მკითხველს შეუძლია წაიკითხოს მე-17 და მე-19 „მწყემსი“-ს ნომრებში.

„ერთი ქართული ანდაზა: თუ პილპილი არ გიქამია, პირი რად გეწვისო, — ბრძანებს ბ. ი. გომართელი. — ეს ანდაზა გამახსენდა, როცა დეკ. ლამბაშიძის წერილსა ვკითხულობდი „მწყემსში“. მამა დეკანოზს არა თუ პირი, გულიც ძალიან დასწვია... ავტორი ლობე-ყორეს მოსდებია, მოუხსნია თავი ქორებისა და ლანძღვა-გინების დიდის გულისთვის, რომელიც დეკანოზს გვარიანად გატენილი ქონია,

და დინჯი პასუხის მაგიერ ამით უმასპინძლდება თავის მკითხველებს.

„ასეა თუ ისე, ამგვარ წერილს მე, დიდი ხანია, მოველოდი. ბ-მა ი. ნაკაშიძემ ჩემი წერილის წყალობით მე თითქმის კლერიკალობა დამწამა, სამღვდელობა გაჩუმებულიყო და ცოტა შეფიქრიანებული ჩემს თავს ვეკითხებოდი: იქნება ის ვერა ვთქვი, რისი თქმაც მინდოდა, და ჩემი გულის ნაღები მკითხველს ცუდად გადავეცი-მეთქი. დეკ. ლამბაშიძემ კი დამარწმუნა, რომ მე სწორედ ისა ვთქვი, რისი თქმაც მინდოდა, და ვთქვი ისე, როგორც უნდა მეთქვა, თორემ დეკანოზს პირი არ დაეწოდა ასე საშინლად. ამიტომ ვარწმუნებ მ. დეკანოზს, რომ მის წერილში კიდევ მეტი ლანძღვა რომ ყოფილიყო, მე კიდევ უფრო მაამებოდა, რადგანაც ეს ლანძღვა საუკეთესო საბუთია ჩემი წერილის ღირსებისა.“

ბ. გომართელის მოყვანილი ანდაზა ისეთი გაცვეთილია და ისე უადგილოდ ნახმარია, რომ გვიკვირს გომართელი როგორ კადრულობს მის ხმარებას. მოგდგეს და გაგლანძლოს კაცმა, ისეთი ბრალი მოგაწეროს, რომელიც არასოდეს, არა თუ საქმით ჩაგედინოს, არამედ არც კი გაგეფიქრებინოს; შენ, რომ თავი გაიმართლო და ბრალმდებელს დაუმტკიცო ბრალდების უსაფუძვლობა და საქციელის უაჯობა, ამაზე შენ გეუბნებიან: პილპილი თუ არ

გიქამია, პირი რათ გეწვისო! ბ. გომართელი ყველას უმტკიცებს, რომ იგი თავაზიანი კაცია და ჩვენ გვიკიჟინებს, რომ ლანძღვით სიტყვები ვიხმარეთ. მის შესახებ კამათის დროს. ჩვენს პასუხში ვერსად ვერ ნახავთ ისეთ უკადრის სიტყვას ბ. გომართლის აღრესისამებრ, რომელიც აღემატებოდეს მის „დიდ კორის-ტომარას“, რომელსაც ჰყავდა ადვილად გვაწერს ჩვენი „ზრდილობიანი“ მოკამათე ექიმი! დიად, ბ. გომართელიო, მართლა, ხშირად არ იციან შინაარსი თქვენგან დასტანბულ წერილებისა და ბოლოს გაიგებთ ხოლმე, როგორც ესლა შეგიტყვიათ ჩვენი წერილის შედეგ, თურმე „ის გითქვამს რისიც თქმა გინდოდათ“!.. რაიცა შეეხება მას, რომ ი. ნაკაშიძემ ვითომც თქვენ კლერიკალობა დაგწამათ, ის, უკაცრაული პასუხია, აშკარა სიცრუე უნდა იყოს. თქვენ საქვეყნოთ აღიარეთ, როგორც ზოგიერთმა სუსტმა შეგირდებმა იციან ხოლმე თავის გამოსაჩენად, რომ არა გრწამთ არაფერი საზენო და კაცის სულიერი ბუნება, და რომელ კაცს უნდა დაეწამებია თქვენთვის კლერიკალობა? არ გვჯერა ჩვენ ეს, ვიდრემდის თვით ბ. ი. ნაკაშიძე არ დაამოწმებს და არ დაასახელებს, თუ რა საბუთით გწამებდათ თქვენ იგი კლერიკალობას...

შემდეგ განაგრძობს ბ. გომართელი:

„მ. ლამბაშიძე თავის პასუხს ასე იწყებს. ბ-ნ. გომართელის წერილს არაფიქტარ ყურადღებას არ

მივაქცევდით, რომ ეს ექიმი ხალხს სასწაულობო მქმედათ არ მიაჩნდეს და არ აღიდებდესო. აქედან თავისთავად ცხადია, თუ რამ ააღებია კალამი ხელში მ. დეკანოზს: მას ეშინია, ხალხმა გომართელს არ დაუჯეროსო. ვაუწყებ მ. დეკანოზს, რომ მისი შიში სრულებით უსათუძვლოა: ხალხმა კი არ დაუჯერა გომართელს, თვითონ გომართელმა დაუჯერა ხალხს, — გომართელმა მხოლოდ ის სთქვა თავის წერილში, რასაც, დიდი ხანია ამბობს ჩვენი ხალხი. მ. ლამბაშიძეს უკვირს, რომ ხალხშიდ ბევრი ცრუ-აზრი არსებობს ხშირათ ამა თუ იმ პირთა შესახებ, გასაკვირვალა კი არა, ეს სამწუხარო მოვლენაა. ამ გვარი მაგალ ითები ცხადად ამტკიცებენ, თუ რამდენად ლატაკია ხალხი გონებით, რამდენად ცრუმორწმუნეა ის. მერე ვინ დააბნელა ხალხის გონება? ყოველ დროის მთავრობისა და სამღვდელოების უმთავრესი ყურადღება იქითკენ იყო მიქცეული, რომ ხალხისათვის გონების კარი დაეშოთ და დღეს კი მ. დეკანოზს უკვირს: რად არის ხალხი ცრუმორწმუნეო. დღეს თვითონ ხალხმა შეიგნო ეს და ამიტომ გადაუდგა სამღვდელოებას.*)

აშკარად სტყუვით, ბ. გომართელო, ვითომ თქვენ და თქვენმა მოციქულებმა კი არ დააჯერეთ ხალხი სამღვდელოების შესახებ, არამედ მათ დააჯერესთ და თქვენ სწერთ მას რასაც ივინი გეუბნებდნენ. ასე შეგიძლიათ თქვენ მოატყუოთ გულოებრ

*) ესეთი აზრი გომართელმა დღეს თვითონ უარჰყო.

ყველო გაზეთების მკითხველები და არა სამღვდელოება და ხალხი, რომელმანაც ძლიერ კარგად იცის, თუ ვინ რას ეუბნება მათ სარწმუნოებაზე და სამღვდელოებაზე. ხალხმა გასწავლა თქვენ ურწმუნოება თუ თქვენ ასწავლით მათ? თუ თქვენი ნათქვამი მართალია, რაღასთვის აფრინე ზოგიერთ ადგილას თქვენი მოციქულები? დიად, ამ ბოლო დროს ხალხმა აღიმაღლა ხმა და თქვენს მოციქულებს და მქადაგებლებს უთხრეს, რომ ეკლესიაზე და სარწმუნოებაზე კრინტი არ დასძრათო, თორემ თქვენს სიტყვას არც ერთს არ მოვისმენთ და არც მიგიღებთო. ზოგიერთნი კიდევ განაგრძობენ თავის ქადაგებას მყრუებულ სოფლებში, ნათესაობის აღრევასაც ურჩევენ ხალხს! ზოგან თუ მათი ქადაგება სავსებით არ მიიღეს, ემუქრებიან კიდევ. ბატონ გომართელს დაზმანებია, რომ სამღვდელოება ხალხის კისერზე დასკუპებული. ეს სიზმარი ნამდვილ მოვლენად მიაჩნია და არავითარ საბუთს თქვენგან აღარიღებს იგი.

ვკითხავ კაცს: დაასაბუთეთ, დაგვიმტკიცეთ, განგვიმარტეთ, რით აზნელებს ხალხის გონებას სამღვდელოება, რით უსპობს ხალხს კეთილ დედეობას? ის კაქკაქივით მაინც გაიძახის ერთსა და იმავეს — სახარება გადაასწორეს და ქრისტესაგან ნაქადაგები კომუნისში არ დაარსესო!.. ქრისტე ცოლის თხოვას უშლიდა ხალხსო და მღვდლები არ ქადაგობენ ცო-

ლების გასაზოგადოებასაო... ამისთანა კაცთან კამათობა სწორედ წყლის ნაყვან და ბევრს აღარ გავყვებით მისგან მოყვანილ სიტყვების უსაფუძვლობის დამტკიცებას

აბა მოისმინეთ კიდევ, ბ. გომართლის ბრძნული მოსაზრება:

„მე ვთქვი და კიდევ ვიმეორებ, რომ იესო ქრისტეს მიზანი იყო, ქვეყნად დაემყარებია სამოთხე, — რასაკვირველია, ისეთი სამოთხე კი არა როგორც მ. დეკანოზსა აქვს წარმდგენილი, არამედ სხვაგვარი. თუ როგორი უნდა ყოფილიყო ქვეყნად ქრისტეს სამოთხე, ამის გამოსაკვლევად საჭიროა ისტორიას მიმართოთ. რას წარმოადგენდა რომის საზოგადოება იმ დროს, როცა იესო ქრისტე დაიბადა? ერთ მხარეზე იდგნენ მდიდრები, რომლებიც ურიცხვი მონების წყალობით მეფურად ცხოვრობდნენ, გლეხ-კაცობა სრულებით გალატაკებული იყო. აუარებელმა ომიანობამ ხალხი ეკონომიურად სრულებით დასცა, სამაგიეროდ მონათა რიცხვი გამრავლდა. მონა კიტრის ფასად გახდა. მონის ამგვარმა გამრავლებამა და სიიაფემ სოფლის გლეხის შრომასა და მეურნეობას სრულებით გამოაცალა ნიადაგი და სოფლად გლეხობა მოსპობის გზას დაადგა. გალატაკებული გლეხობა მიაწვა ქალაქებს და რომის ქალაქები აიესო ურიცხვი ბოგანო პროლეტარიატით, ამგვარათ ურიცხვი ხალხი სიმშლით იხოცე-

ბოდა. პატარა ჯგუფი პატრიციებისა ფუფუნებაში
ატარებდა თავის ცხოვრებას. აი, ამგვარ საზოგადოებრივ
ატმოსფერაში დაიბადა იესო ქრისტე. უმთავრესი პრობლემა იესო ქრისტეს დროს იყო
სილატაკის პრობლემა. ვერც ერთი გონიერი და ხალხის გულ-შემატკივარი ადამიანი, ვერც ერთი მოღვაწე და მქადაგებელი ამ პრობლემას გზას ვერ
აუხვევდა. ამ პრობლემის გადაწყვეტამ იმსხვერპლა წინაღ
გრაკები, ამ პრობლემას მიაქცია უმთავრესი ყურადღება ქრისტემაც. ქრისტეს უნდოდა სილატაკის მოსპობა, ქრისტეს უნდოდა უთანასწორობის მოსპობა, ქრისტეს უნდოდა საზოგადოების კლასებად დაყოფის გაუქმება და, რადგანაც ყოველისავე ამას სარჩულად ედვა კერძო საკუთრება მოსახმარ ნივთებზე, მოსახმარ საშუალებათა უთანასწოროდ განაწილებას, ამიტომ იესო ქრისტემ მოითხოვა მოსახმარ საშუალებათა გასაზოგადოება — კომუნისმი. აი ამას უწოდებ მე იმ სამოთხეს, რომლის დაარსებაც ქრისტეს უნდოდა ქვეყნად. ამგვარი კომუნისმის განსახორციელებლად ვისთვის უნდა მიემართა იესო ქრისტეს? პირველად პროლეტარიატისთვის. პროლეტარიატს არაფერი არ გააჩნდა და ამიტომ — იგი სულითა და გულით უნდა მიჰგებებოდა და მიეგება კიდევ კომუნისმის ქადაგებას.

ბოგანო პროლეტარიატი სრულებით მოკლე ბული იყო პოლიტიკურ ძალას და ქრისტე კარგად

ხედავდა, რომ ამგვარი ლატაკები თავისი ბრძოლით ვერავითარ კომუნიზმს ვერ დაამყარებენ. ამიტომ მას უნდა მიემხრონ მდიდრებიც. ცხადია, ქრისტეს რომ პირდაპირ ეთქვა მდიდრებისათვის, თქვენი ქონება ლატაკებს გაუნაწილეთო, მდიდრები ეტყოდნენ, რაო ჩემო, რის გულისთვისო. მაგრამ ქრისტემ თავისი მსმენელების ყურადღება მიაქცია საიქიო სამოთხეს. მას უნდოდა საიქიოს სამოთხის სურათით მდიდრები მოეხიბლა და გაეკომუნისტებინა. ამიტომ ქადაგებდა ქრისტე, მდიდარი სამოთხეში ვერ შევაო; ამიტომ ურჩევდა ის მდიდარს: თუ გინდა, რომ სრული იყო, გაყიდე შენი საცხოვრებელი და ღარიბებს დაურიგეო. რადგანაც მოსახპარ ნივთიერებათა გასაზოგადოება აუცილებლად მოითხოვდა ოჯახისა და ცოლქმრობის უარყოფას, ამიტომ ქრისტე ქადაგებდა: დაუტოვეთ ოჯახი, ცოლი და დედამამო.

„ვიმეფორებ, თუ ხალხი მიემხრო ქრისტეს კომმუნიზმს, იმიტომ რომ მაშინდელი ბოგანო პროლეტარიატისთვის ამგვარ კომუნიზმს ძალიან დიდი პრაქტიკული მნიშვნელობა ჰქონდა: ქრისტეს ქადაგებაში ხალხი გაიტაცა ამ ქვეყნიურმა სარგებლობამ და არა საიქიო სამოთხემ. ამას გვასწავლის ისტორიის მეცნიერება; ხუცესური მეცნიერება კი, რა თქმა უნდა, სრულებით სხვას ამბობს. ქრისტეს რომ მართლა ამ ქვეყნიერი ცხოვრების ძირიანად შეეცვლა არ მოეწადინებინა პროლეტარიატის სასარ-

გებლოდ, მდიდარნი ამ ქვეყნისანი და მთავრობა არც ამხედრდებოდნენ მის წინააღმდეგ და არც აცვამდნენ მას ჯვარს. ქრისტეს რომ მართლა ისე ექადაგნა ხალხისათვის, როგორც შემდეგ დაამახინჯეს მისი მოძღვრება, ამ ქვეყანაზე ყოველისფერი მოითმინეთ, ყოველისფერი აიტანეთ, ყველას მონა-მორჩილი იყავით და სამაგიეროდ საიქიოს ცხონდებითო, მთავრობა და მდიდრები არა თუ მას ხელს არ ახლებდნენ, დიდის სიამოვნებით მიეგებოდნენ და ხელსაც კი შეუწყობდნენ ყოველგან ამგვარ ქადაგებისთვის. დღეს კი სამღვდელოება, რომელიც ლატაკ ხალხისთვის წამებულს ჯვარცმას გულზე ატარებს, ლატაკი ხალხის მწამებელთ ამოდგომია გვერდით... ეს არის ქრისტეს მოძღვრების ასრულება?“

ერთხელ ერთი ხახამი ურია და მე ერთად მივდიოდით რკინის გზით. მე მინდოდა გამეგო, თუ ესმოდა რამე ამ ურიას ძველი აღთქმის ისტორიიდან და ვკითხე ნოეზე, აბრამზე, მოსეზე და სოლომონ მეფეზე. ჯერეთ გაჯიუტდა და არაფერი არა სთქვარა. ბოლოს თავისით დაიწყო: “ვინ იყო ნოე? ნოე, რჯულის მადმა, კარგი კაცი იყო. ერთხელ ნოემ დაპატიჟა აბრამი და მოსე, ნოემ კარგი ღვინო მიიტანა და იმდენი დალია, რომ დაითრო“. ჩვენ ყურს ვუგდებდით. მოყვა კიდევ და ერთად ალაპარაკა მოსე, ენუქი, იაკობი, არონი და ვინც

მო გონდა სწორეთ ეს ურია მომაგონა ბ გომარ-
თელმა. რა მიაზბენინებს ჩვენს ექიმს რომში და
მის ბოგანო ხალხთან რა საქმე აქვს? რა პროლეტ-
არები ეგულება რომში, რომელთაც კისერზე
დასკუბებია სამღვდელოება და მათ გამოსახსნელად
გამოაცხადებს რომში ქრისტეს!.. ბ. გომართელს
ისიც არ სცოდნია, რომ ქრისტე დაიბადა ბეთლ-
ემში და რომში არასოდეს არ უქადაგებია „მთა-
ვრობა არ აცვამდა ჯვარზე, რომ ქრისტეს ექა-
დაგა ამ ქვეყანაზე ყოველივე დაითმინეთ და ზეცაში
მიიღებთო“, არ სცოდნია, ბ. გომართელს, რომ ესო
ქრისტე ისე შორს იყო რომზე, რომ სრულებით
არ გაუგიათ მისი ჯვარცმა რომში, რაც მოციქულე-
ბიდან ქადაგებით არ გაიგონეს. თვითონ პილატეც
მაცადინობდა გაენთავისუფლებია ქრისტე სიკვდი-
ლისაგან, მაგრამ ბრბოს მოთხოვნისილებას დაემორ-
ჩილა, რომელიც (ბრბო) წაქეზებული იყო ებრაე-
ლების მწიგნობრებისა და ფარისევლთაგან. არ
სცოდნია გომართელს, რომ ქრისტე ყოველთვის
უარს განაცხადებდა პოლიტიკურად ხალხის მართვა-
გამგეობაზე. ამის შემდეგ მოსალოდნელია ბ. გო-
მართელის დაყინება: სახარება ხუცებს გადუსწორე-
ბიათო! წადით და ედავეთ ამისთანა კაცს სახარება-
ზე!.. აბლეთ და ჰკითხეთ სოფლის სკოლის მოწა-
ფეს, თუ ის უკეთესად არ მოგიყვებს ქრისტეს ჯვა-
რცმის ისტორიას. გომართელს გონებია, რომ ქრისტე

რომის იმპერატორმა და ბიუროკრატებმა აცვა ჯვარზე რომის პროლეტარიატებისათვის კომუნიზმის დაარსებისათვის. ვაშა თქვენს მეცნიერებას, ჩვენო სახელოვანო ექიმო!..

ქრისტეს მოციქულებმა და წმინდა მამებმა სწორედ ისე გაიგეს მასწავლებლის მოძღვრება, როგორც მე აღვნიშნე, და არა ისე, როგორ მ. ლამბაშიძემ და სამღვდელოებამ გაიგო. აიღეთ აპოკალიპსისი, რომელშიაც ის აზრია გატარებული, რომ სულ მალე მოვა ქრისტე და ნერონი-ანტიქრისტეო. ქრისტე დაამარცხებს მას და ქვეყნად უკვდავებას და ახალ იერუსალიმს დაამყარებსო.(!)

„მოციქულებმა დაამყარეს კომინისტური საზოგადოება იერუსალიმში: ამ საზოგადოებაში არ იყვნენ არც მდიდარი, არც ღარიბი და ყველას საერთო ჭქანდა ყველაფერი; ყოველი წევრი ჰყიდა თავის საკუთრებას და აღებული ფული საზოგადოების საკუთრებათ შეჰქონდა. წმინდა მამები ბასილი, გრიგორი და ოქროპირი იოანე ქადაგებდნენ ამგვარ კომუნიზმს და ებრძოდნენ სიმდიდრესა და უთანასწორობას.

„ამგვარად ქრისტეს მოძღვრება არის ამქვეყნიური ცხოვრების ძირითადი გარდაქმნა. ქრისტე იყო მტერი კლასთა დაყოფისა, ქრისტე იყო მტერი-უთანასწორობისა, ქრისტე მებრძოლი ბოგანო პროლეტარიატის ინტერესებისათვის. დღევანდ-

ლი სამღვდელთა ადგია თუ არა ამ ცხას? არა,
და არა!”

ჩვენ ბ. გომართლის პასუხი მოვიყვანეთ იმის-
თვის კი არა, რომ დაუმტკიცოთ მას შემცდარი
აზრი სახარებაზე და ქრისტეს მოძღვრებაზე, არა,
ჩვენ მოვიყვანეთ მისი სიტყვები, რომ შევატყობი-
ნოთ ჩვენ მკითხველებს უსუსური და შემცდარი
აზრი ბ. გომართლისა სახარების სწავლა-მოძღვრე-
ბაზე და იესო ქრისტესაგან დაარსებულ კომუნიზმ-
ზე. ვისაც ესმის სახარება და იესო ქრისტეს სწავ-
ლა-მოძღვრება, ცოტაოდნად მაინც, თვითონ მიხვ-
დება თუ რა შემცდარი აზრი ჰქონებია შედგენი-
ლი ჩვენს გამოჩენილს ექიმს ი. გომართელს იესო
ქრისტეს სწავლა-მოძღვრებაზე. აი ამისთვის მოვი-
ყვანეთ ჩვენ ანდაზა: უბედურებაა, როცა ხარაზი
მზარეულობას დაიწყებს და მზარეული ხარაზობას.
ბ. გომართელს სწორეთ ისე ესმის სახარების ზო-
გიერთი ადგილები, როგორც სკაპცების სახარება-
ში სწერია: „თუ შენი ასო ვაცთუნებდეს, მოქერი
იგი და მოიშორე“. ხომ მოგეხსენებათ, ამ სიტყვის
გამო რას ჩადიან სკაპცები? გომართელიც ასე თა-
ვისებურად ხსნის სახარების სწავლა-მოძღვრებას!..

ბ. გომართელი ბრძანებს, „რადგან მოსახმარ
ნივთიერებითა გასაზოგაოება მიუცილებლად მოით-
ხოვდა ოჯახისა და ცოლქმრების უარყოფას, ამიტომ
ქრისტე ქადაგებდა: „დაუტევეთ ოჯახი, ცოლი და

დედ-მამაო“!.. ნეტავ სად ამოიკითხა ესეთი სიტყვები სახარებაში ბ. გომართელმა? სად ამბობს ქრისტე, რომ ქონების გასაზოგადოებისათვის დაუტევებდედედმამა, ოჯახობა და ცოლებიო... ბ. გომართლის აზრით, როგორც სჩანს, ყოველივე გასაზოგადოებულნი უნდა იყოს ქალებიც და კაცებიც!.. ზოგიერთი ვაჟბატონების ცოლებისათვის სწორედ საქირო აღარ არის ამისთანა „გასაზოგადოებაზე“ ქადაგება!?

სტყუვდებით, ბ. გომართელო, თუ იმას ფიქრობთ, რომ ისე უკუღმართად გაეგოსთ ქრისტეს ქადაგება მოციქულებს და წმიდა მამების, როგორც თქვენ გაგიგიათ! განა მოციქულებს და წმიდა მამანები თქვენსავით ქადაგებდნენ: ღარიბებმა შეძლებულთ წაართვით მათი ქონება და მოიხმართო? ამნაირ კომუნისმს ქადაგებდა ქრისტე?

რა წიგნია, ბ. ექიმო, აპოკალიპსისი? უსი დაწერილია იგი და როდის? თქვენ, ვგონებ, გინდათ რამე სთქვათ იოანე ღვთის-მეტყველის გამოცხადებაზე, რომელიც იწოდება აპოკალიპსისად კი არა, არამედ აპოკალიპსისად. სცედება ბ. გომართელი თუ იოანე მხარებლის განცხადება, წინასწარმეტყველობა მომავალი დროისათვის, ქრისტეს ქვეყნად მყოფობის დროს აღსრულებულად მიაჩნია. ბ. გომართელს ჰგონია, რომ იოანეს გამოცხადება ქრისტეს და მოციქულების წინეთ იყო დაწერილი და ახალი იერუსალიმის მოციქულებმა ქრისტეს ქადაგებით

კიდევ დაარსესო!!! სკდებით, ბ. ი. გომართელო სახარების აღხსნა და განმარტება და თქვენი აპოკალიპსისის განმარტება ისე საადვილო როდია, როგორც საადვილოდ მიგაჩნიათ მუწუკების გაკვეთვა და გამორწყვა. სამღრთო წერილების შესწავლა და ღვთის მეტყველების საგნების ცოდნა ისე საადვილო არ გხლავსთ, როგორც უბრალო რეცეპტების წერა... ვერასოდეს ვერ შეედრებით გრაფ ლ. ნ. ტოლსტოის მწერლობაში, მაგრამ ხომ იცით ესეთი ნიჭიერი სწავლული კაცი ისე დაიბნა და ისე შეცდა ხოლმე საღვთისმეტყველო საგნებში, როგორც სასულიერო სასწავლებლის მდაბალი კლასის შაგირდი. გარწმუნებთ პატიოსანი სიტყვით, რომ მე მრცხენია თქვენმაგიერად თქვენგან წარმოთქმული აზრებისათვის ქრისტეს სწავლა-მოდღვრების შესახებ და აპოკალიპსისის ახსნა-განმარტებისათვის. თქვენ შეგიძლიათ შესცდეთ ისე, როგორც სკაპცები და სხვა მწვალებლები სკდებიან, მაგრამ თქვენი თანამოაზრობა მოციქულებთან და წმიდა მამანებთან მეტისმეტად ახირებული და სასაცინოა. ბ. გომართელის აზრით, ახალი იერუსალიმი თურმე კიდევ დაარსებულა და ანტიქრისტე ნერონი ყოფილა! ვაშა, ი. გომართელო, თქვენს მეცნიერებას საღმრთო წერილის სიტყვების მშვენიერი განმარტებისათვის!

„მ. ლამბაშიძე, ბრძანებს ექიმი გომართელი, მთხოვს ყოველივე ეს განგვიმარტე, თორემ სამედია.“

ტორო სამართალში გაგიწვევთო. რადგანაც ყველა ამ კითხვებზე თავისუფლად წერა შეუძლებელია,(?) ამიტომ მე სიამოვნებით ვთანახმდები სამედიცინო სასამართლოზე. ჩემის მხრით, ვასხელებ ბ. ბ. ლადო მესხიშვილს, სერგო რობაქიძეს, იასონ ნიკოლაიშვილს და სიმონ ქვარიანს. ამ პირებში, რამდენ ც და ვინც ნებავს, ჩემის მხრით ისინი დაასახელოს მ. ლამბაშიძემ და თავის მხრით იმდენივე აარჩიოს თვითონ, ვინც უნდა, მე წინდაწინვე თანახმა ვარ. მხოლოდ მისი მხრით მე არ ვდებულობ არც ერთ სასულიერო პირს, ან სასულიერო დაწესებულებაში მოსამსახურეს, როგორც დაინტერესებულ მხარეს. მედიკორებმა უნდა განიხილონ ყველა ის მუხლები, რომლებშიაც მე ვამტყუნებ სამღვდელოებას“.

საქირო იყო ბ. გომართლისაგან, რომ მისგან აღრჩეული მედიკორების წვერები სრული აღრესებით დაესახლებია. ლადო მესხიშვილი, სერგო რობაქიძე და იასონ ნიკოლაიშვილი, ვინ არიან, არ ვიცი, ამ სახელით რამდენიმე პირები არიან და არ ვიცი, ვინ ვიგულისხმობთ? სიმონ ქვარიანს ვიცნობთ — აგრონომიის ნაწილზე აქვს მიღებული საშუალო სწავლა, რობაქიძე და ნიკოლაიშვილი, ამბოენ, სამასწავლებლო სემინარიის კურსი აქვთ გათავებულიო და ლადო მესხი, ზოგი ამბობს მსახიობი მესხი არისო, არ ვიცი, სად აქვს სწავლა მიღებული, ამას იმიტომ მოვახსენებთ, ბ. გომართელი, რომ ჩვენგან

დანიშნული მედიატორები უნდა იყვნენ ფილოსოფიის და ღვთისმეტყველების დოქტორის ხარისხისათუ არა, უთუოდ მალისტრი ან კანდიდატები მაინც. უნდა იყვნენ მაღალი სწავლის მიმღებნი და არა ვილაცა სოფლის მასწავლებელნი და საშუალო და ისიც სამასწავლებლო სემინარიაში სწავლა დამთავრებულნი. თუ საკმაოდ მიგაჩნიათ თქვენ მედიატორებისაგან გამოთქმა მხოლოდ იმისა, რომ იგიონი თქვენი თანხმა არიან ყოველივეში მაშინ მოტყუებული ბრძანდებით. მედიატორებს უნდა ესმოდეს ფილოსოფიის და საღვთისმეტყველო საგნები, უნდა ესმოდეს ზედმიწევნით სახარების სწავლა-მოდვრება და ჩვენი ეკლესიის დოღმატებიც უნდი კარგად ჰქონდეს შესწავლილი; აგრეთვე უნდა იცოდნენ მღვდლის მოვალეობა ხალხისა და ღვთის წინაშე. ესლა გვიბრძანეა, რომელმა იცის ეს საგნები თქვენგან დასახელებულმა პირებმა? ლადო მესხმა თეატრში წარმოდგენების საქმე, ბ. ს. ქვარიანმა ვენახის დამყნისა და ორმა დანარჩენებმა სწავლება, საგნების გადაცემა მოსწავლეთათვის, შესაძლებელია ზედმიწევნით იცოდნენ, მაგრამ იმ კითხვების ახსნის და განმარტებისა, რომელნიც აღძრულნი არიან მე და თქვენ საკამათო საგნების გამო, იმდენი იციან რამდენათაც თქვენ იცი ჩინური და არაბული ენები, მიკვირს, რომ ამისთანა სერიოზულ კითხვების განსამარტებლად თქვენ

არ დანიშნეთ არც ერთი მაღალი სწავლის მიმღები. მაგრამ მე არა მაქვს უფლება დავიწუნო და არ მივიღო ნორმალურ და სოფლის სკოლაში კურს დამთავრებულებიც. კი. ჩვენ მხოლოდ ერთი რამე გვაკვირვებს. რომელი უფლებით და რა საფუძვლით არ გვაძლევთ ნებას, ბ. გომართელს, რომ სასულიერო პირი, ან ოდესმე სასულიერო წოდებაში მოსამსახურე ერის კაცი არ დანიშნოთ მედიატორედ. ჰ. იოანე გომართელს არ სურს მაღალი სწავლის მიმღებნი დანიშნონ მედიატორებად და არც ჩვენ გვაძლევს უფლებას, აღვირჩიოთ მედიატორედ მღვდელი, ან ერის კაცი, თუ ოდესმე სასულიერო უწყებაში მსახურებდა იგი*). ბ. გომართლისაგან უარის განცხადება, რომ ის არ მიიღებს არც ერთ მღვდელს და არც ერთ ერის კაცს, თუ ოდესმე სასულიერო წოდებაში უმსახურია, პირდაპირი უარის განცხადებაა მისგან მედიატორის სამართალზე. შემცდარი ბრძანდება გომართელი თუ იმას ფიქრობს, რომ კირკიტაძეები და რობაქიძეები უფრო კარგად განმარტებენ ჩვენს საკამათო კითხვებს ვინემ მაღალი სწავლის მიმღებნი. უსაფუძვლოა გომართლის აზრი, რომ ჩვენ საკამათო კითხვებს პირადი ხასიათი ჰქონდეს...

*) ესეთი სურვილი გომართლისა ცხადათ ამტკიცებს მის ახირებულ და შემცდარ მსჯელობას.

„როცა მ. ლამბიშიძემ გაიგო, რომ მე საიქაო არა მწამს, თავმთმწონედ მიპასუხა: სთქვა უგნურმა გულსა თვისსა არა არს ღმერთიო. ალბად ეს მას დიდ საბუთად მიაჩნია. მე კი ვაუწყებ მ. დეკანოზს რომ ეს საბუთი კი არ არის, გულის მოფხანაა, როგორც ყოველივე გინება, და შეიძლება ეს სიტყვები მის წინააღმდეგაც გადავაბრუნოთ... მე არა მწამს, მერე ბქვენ რა კუჭი გეწვით? ვისაც სწამს, დეე სწამდეს. ხოლო როდესაც მ. დეკანოზი ამტკიცებს, გომართელი ასე ლაპარაკობს, თორემ საქმით კი ყველაფერი სწამსო, და ამის საბუთად ჩემი ბავშვის დამარხვას ასახელებს ეკკლესიის გალავანში, ეს კი საოცარი ლოღიკაა. ჩემი ბავშვი მე თუ ცოცხალი მიყვარდა, მკვდარი კიდევ უფრო მიყაარს და, მე თუ მინდოდა, რომ მისი საფლავი ახლოს მქონოდა, ეს იმას არ ამტკიცებს, რომ მე ფარისეველი ვიყო, ან მორწმუნე კაცი.“

ფარისეველია ის კაცი, რომელიც სიტყვით ამბობს და საქმით არ ასრულებს. თქვენი ურწმუნოებით კუჭი არავის ეწვის, დამშვიდდით. ბ. გომართელს, რომ პირდაპირ ჩვენი სიტყვები მოეყვანა მაშინ ყველა დაინახავდა, რომ არავითარი ულოლოკობა არ ყოფილა ჩვეეს სიტყვაში. ბ. გომართელმა სთქვა, რომ მას საზენაო არა სწამს-რა და ამით ყველა ეკკლესიური წესები ამაო მორწმუნეობად მიაჩნია. ჩვენ ურჩევდით მას მტკიცედ

ასრულებას თავის სიტყვისას. ვინაიდგან საზენაო არა გწამთ-რა რაღათ აწუხებთ მღვდლებს ამ „ამაო მორწმუნოების“ აღსასრულებლად? რაღათ აწუხებთ სასულიერო და საერო მთავრობას თხოვნებით, რომ ეკლესიაში, ან ეკლესიის გალავანში დაგამარხვიონ გარდაცვალებული ბავში? რას უნდა გამოელოდეთ ეკლესიის გალავნიდან? ბ. გომართელი, აი როგორ მართლულობს თავს. მე ჩემი შვილი მკვდარიც მიყვარსო (სხვებს თურმე ყველას სძულვია!) და მინდოდა ახლოს ყოფილიყო მისი საფლავო. განა ექიმს გომართელს არ შეეძლო უფრო ახლოს ყოლებოდა გარდაცვალებული?.. სახლში რომ შეენახა ვინ რას ეტყოდა? განა გომარელი ყოველთვის ახლოს იქნებოდა მთავარ-ანგელოზის ეკლესიაზედ? აი, მართლა თქვენს სიტყვებში არ არის არავითარი ლოღიკა!..

„მ. დეკანოზი მიკიჟინებს: მღვდლები წელიწადში ოც თუმანს ძლივს იშოვნებენ, თქვენ კი დღეში ხუთ-ათ თუმანს იშოვნებთო. მის პირს შექარ, — მეტი რა გვეთქმის ქუთაისის ექიმებს! უნდა გამოვტყდე, აქ მამა ლამბაშიძემ მაჯობა: მე ვერ გავაშიშვლე იმდენად სამღვდელოების საკითხი, რამდენადაც მან! სამღვდელოების საკითხი შეიცავს ორ მხარეს: მატერიალურსა და ზნეობრივს. მე ლაპაკი მქონდა და მაქვს მხოლოდ ამ ზნეობრივ მხარეზე და არა მატერიალურზე. დღეს სოფლის სამღვ-

დღელოება რომ მატერიალურად უზრუნველყოფილი არ არის, ის მ. დეკანოზზე არა ნაკლებ მესმის და სწორედ ეს გარემოებაც ისევ იმას ამტკიცებს, რომ სამღვდელოება კი წარმოადგენს იმგვარ წოდებას, სადაც სრული უთანხმოება სუფევს, — დაბალ მოხელეებს ჰშიანთ, მაღალი მოხელეები კი ფუფუნებაში არიან, კარტებით დასეირნობენ და თანასწორობისა და სათნოების მქადაგებელთ ბერებიც კოზლაზე ჰყავთ ხოლმე წამოსკუბებული! მე უსაყვედურებ სამღვდელოებას: შენ არ დაადექი ქრისტეს გზას, არ შეუწყე ხელი თანასწორობის დამყარებას-მეთქი, და შამა ღამბაშიძე კი ასე ადგევს ჩემს საყვედურს: სამღვდელთებამ თავის შორისაც გერ დაარსა თანასწორობამ!*) კი ბატონო, მჯერა, მაგრამ ეს ისევ სამღვდელოებას ამტყუნებს და ისევ იმას ამტკიცებს, რომ სამღვდელოებამ ქრისტეს მოძღვრებას თითონვე გადაუხვია“.**)

ბ. გომართლის ეს სიტყვები მხოლოდ ამტკიცებენ, რომ წერის სურვილი აქვს ნამეტნავად აშლილი და ვერ გასძლებს ისე თუ ერთი ერთმანეთს არაფერ წამოასკუბა ან კისერზე და ან ფაიტონის კოზლაზე! აბა თუ ერთი იოტის ოდენა სიმართლე არის თქვენგან წარმოთქმულ სიტყვებში, ბ. გომარ-

*) არასოდეს ეს ჩვენ არ გვითქვამს ეს არის აშკარა ცილის-წამება გომართლისა.

**) დარწმუნებული ვართ თვითონ გომართელს არ ესმის რის დასამტკიცებლათ მოყავს ეს უმნიშვნელო აზრები და სიტყვები და რას ამტკიცებს ამ სიტყვების რაზა-რუხით.

თელო, დაგვისახელოთ, ერთი შემთხვევა მაინც, რომელი ბერი იყო „კოზლაზე“ დასკუპული თანასწორობის მოქადაგისაგან? როდის და სად? თუ ერთ ბერს დაგვისახელებთ კოზლაზე წამოსკუპულს ჩვენ თავს გავიმტყუნებთ თქვენს წინაშე... დაგვისახელოთ ბ. ი. გომართელო, რომელ ადგტლას ეწერა ჩემს პასუხში, რომ სამღვდელოებამ თავის შიშისაგან გერ დააჩხარა თანასწორობა მეთქი. სირცხვილია განგებ შეთხზული ტყუილი სიტყვები კაცს მიაწეროთ და იმაზე ააშენოთ თავის ყალბი გამართლება... ესეთი ტყუილი ექიმს კი არა, უბრალო კაცსაც არ ეკადრება...

„არა, მამაო! ეს ღვაწლი კი არ არის, ეს არის ხალხის დაბრმავება, ხალხის აზროვნების ცრუ და მის დამლუბველ გზაზე შეყენება. კი ბატონო იყვნენ და არიან კარგი მღვდლები, იყვნენ და არიან კარგი მღვდელმთავრები; გაბრიელ ეპისკოპოსს მამა დეკანოზზე ნაკლებ არ ვაფასებ; ბევრი წმინდა მამების ღვაწლსა და სახალხო სამსახურს, თავგამეტებულ მოღვაწეობას მე სხვაზე ნაკლებ არა ვხედავ, მაგრამ სამღვდელოება აქ რა შუაშია? ერთი და ორი მერცხალი განა გაზაფხულს მოიყვანს? კი ბატონო! იყვნენ მღვდლები და მღვდელმთავრები ნამდვილი ქრისტიანები, იყვნენ განსაკუთრებით ქრისტიანობის პირველ ხანებში, მაგრამ ის დრო წავიდა, დღესაც არიან ნამდვილი ქრისტიანი სა-

სულიერო პირნი, მაგრამ საერთოდ სამღვდელოება
არ არის. ამას ვამბობდი და ღღესაც ვამბობ; აღარ
ვიტყვი მხოლოდ მაშინ, როდესაც ღღევანდელი
სამღვდელოება ქრისტესავეთ აღამაღლებს ხმას
ხალხის სასარგებლოდ და ხალხის მტრების წინა
აღმდეგ. კი ბატონო! იმისთანა პირები, როგორც
ეპისკოპოსი გაბრიელი, ებრძოდენ და ებრძვიან
ძლიერის სიტყვით ხალხის მტრებს, მაგრამ ეს ხომ
იმას არ ნიშნავს, რომ სამღვდელოებაც ამ გზას
აღვია??.

„მ. დეკანოზმა ბევრი ილაპარაკა, მაგრამ ჩემი
შეცდომა მაინც ვერ აღნიშნა (!?). მ. დეკანოზი
კიდევ აპირობს ლაპარაკს და ალბად ვერც მაშინ
აღნიშნავს ჩემს შეცდომებს. მე კი დიდი შეცდომა
შომივიდა აღნიშნულ წერილებში და ისევ მევე
უნდა აღვნიშნო: მე საწყალს იმედი მქონდა, რომ
სამღვდელოება ღღეს ამგვარ დიად მომენტში მაინც
შეიფნებდა თავის შეცდომას და ხალხის სასარგებ-
ლოდ და ხალხის მტერთა წინააღმდეგ აღამაღლებ-
და ხმას!“

ამას წინეთ ასე არ ბრძანებდით, მ. ექიმო,
ერთი კაციც არ გამოგირიცხავსთ მთელი სამღვდე-
ლოებისაგან. ქრისტეს შემდეგ მოციქულებიც და
მწიდა მამანებიც ხალხის ზურგზე დასკუბებულად
გამოიყვანეთ. ეხლა, მადლობა ღმერთს, მოციქულე-
ბის მოღვაწეობაც, წმიდა მამანების ქადაგებაც ირ-

წმუნეთ და ზოგიერთ მღვდელმთავრებისა და მღვდ-
ლების მოღვაწეობაც კი აღიარეთ. მე დარწმუნე-
ბული ვარ, კაცი რომ გაგიჩნდებოდეს და თქვენ
უკუღმართ შეხედულებას სახარების სწავლა-მეცნიე-
რებაზე საფუძვლიანად განგიმარტებდეს, სრულებით
უარს იტყვიოთ თქვენ გამოთქმულ აზრზე სამღვდე-
ლოების შესახებ საზოგადოდ. დარწმუნდებით კი-
დეც, რომ ამ სამღვდელოებაზე მეტი ხალხისთვის
თქვენ არა გაგიკეთებიათ-რა და ვერც გააკეთებთ.
გაბრიელ ებისკოპოსს აფასებთ, რადგან მისი ქადა-
გებანი არ წაგიკითგავსთ. დარწმუნებული ვარ მისი
ქადაგებანი, რომ წაიკითხოთ მაშინ არა თუ და-
აფასებთ, არამედ ბიუროკრატიის მდაბალ სურვილის
აღმასრულებლად დასახავთ და შეაჩვენებთ თქვენე-
ბურად! წაიკითხეთ მისი სიტყვა, რომელიც მან
1888 წელში უთხრა ქუთაისის საკრებლო ტაძარში
ხელმწიფეს, წაიკითხეთ მისი ქადაგება, თქმული 6 ნო-
ემბერს 1875 წელს ქუთაისის საკრებლო ტაძარში.
დასასრულ წაიკითხეთ მისი ანდერძი და სხვა ქადა-
გებანი და შემდეგ გვითხარით ის, რასაც ეხლა
ბრძანებთ...

ვირჩევთ, ჩვენო „ჩინებულო“ ექიმო, დაუკვირ-
დეთ კარგათ თავის ნათქვამს და დაწერილს. კაცის
მკვდრის სხეულში თუ ეძებ სულს და ღვთის დანახვა
გსურს, გარწმუნებთ, ვერასოდეს ვერ დაინახავთ
ხორციელის თვალით ღვთის და სულის დასა-

ნახავად კაცს აქვს მინიჭებული გონების თვალნი და, ვისაც იგი არ დაბნელებიჲ, ცხადათ ხედავს მას, რასაც თქვენ ასე უარს ჰყოფთ, ცხადად ხედავს რომ სულიერი მოთხოვნილება კაცისა უაღრესია ხორციელ მოთხოვნილებაზე. სარწმუნობა და საზენაო სწავლა-მეცნიერება ხალხს იხსნის ხრწნილებისაგან, როგორც მარილი იხსნის სხეულს სიღამპლისაგან. ამას გვიმტკიცებს ჩვენ ქრისტე და ხალხის მსოფლიო ისტორია. თქვენ შეგიძლიათ აუგოთ, განკიცხოთ სამღვდელოება, როცა ისინი ღირსნი არიან განკიცხვისა (ისინიც კაცები არიან და არა ანგელოზები). მაგრამ უარის ყოფა ყოველივე საზენაოსი და სულიერი არსებობისა—დიდი შეცდომა არის და თქვენს დიდ უფიცობას ამტკიცებს...

უნდა იცოდეთ, ბ. გომართელო, რომ ექიმობა, ღვთისმეტყველობა, ფილოსოფოსობა, პუბლიცისტობა, მარქსისტობა, ვარსკლავთ მრიცხველობა, ხუროთ-მოძღვრება, გეოლოგობა და სხვადასხვა მეცნიერება ერთი კაცის თავში ვერ მოთავსდება. სირცხვილია ვარსკლავთ მრიცხველობა დაიჩემოს კაცმა, რომელსაც ეს მეცნიერება არ უსწავლია. სირცხვილია მხედრობა დაიჩემოს კაცმა, თუ მას თოფი არ უსროლია თავის ღღეში. სირცხვილია კაცმა ექიმობა დაიჩემოს, რომელსაც საექიმო სწავლა მეცნიერება არ მიუღია. სწორეთ ასეთივე

სირცხვილია კაცი ღვთისმეტყველობას ჩემობდეს, რომელსაც საღვთისმეტყველო მეცნიერება არ უსწავლია*)).

ჩვენ სრულებით არ ვეხებით გომართელის ნაწერებს იმ საგნების შესახებ, რომელიც შეუსწავლია და ზოგიერთი მის ნაწერები კიდევ მოგვწონს, მაგრამ, სახარების, საღრმთო წერილის და მის სწავლა-მოდერების განმარტებანი, სწორედ სასაცინოა. რატომ? მიტომ, რომ იგი მას არ უსწავლია და არც იცის.

უკანასკნელად ვურჩევთ ბ. ი. გომართელს დათანხმდეს, რომ მედიატორებათ ნასწავლნი პირნი დანიშნონ, რომელთაც შეეძლოსთ ამისთანა სერიოზულ კითხვებზე მსჯელობა და არა ვილაც სოფლის მასწავლებელნი, რომელთაც საშუალო სწავლაც არა აქვსთ მიღებული. ამისთანა სერიოზული საკითხების გამოსაკვლევად და განსამარტებლად მეცნიერების ხარისხოვანი, ღრმად ნასწავლი პირებია საჭირო და არა ამერიკანული ვაზის დამყენლები, აქტიორები და აქტრისები...

თუ ნასწავლი კაცების მედიატორებად დანიშვნაზე დასთანხმდება, ბ. გომართელი, მაშინ, ვსთხოვთ

*) გომართელის უბედურობაც იმაში მდგომარეობს, რომ ებღაუპება ისეთ საგნების ცოდნას, რომელიც არ უსწავლია და აგერ ბოლოს, რომ მიხვდება თავის შეცდომას, ოსტატურად, მოწერებულად უარს ყოფს თავის სიტყვებს.

მას, ჩვენც მოგვცეს ნება ვინც გვსურს ის დავნიშნოთ, რადგან ჩვენი საკამათო საგანი საზოგადო კითხვაა და მათ აღხსნა-განმარტებაზე ყველა ერთად არიან დაინტერესებულნი სასულიერონიც და სეკონიც. თუ ამ წინადადებას არ დასთანხმდება, ბ-ნი გომართელი, ეს იქმნება იმის დამამტკიცებელი, საბუთი, რომ იგი უარს აცხადებს მედიატორების დანიშვნაზე. მაშინ საზოგადოებისათვის მიმინდვია, თავისი მსჯავრი დასდვას გომართელის ამ მოქმედებას და მსჯელობას...

გაგრძელება 1910 წლისა.

1905 წელში, ესრეთ წოდებულ განმათავისუფლებელ ხალხის მოძრაობის დროს ჩემი განსაკუთრებითი ყურადღება მიიქცია, საზოგადოდ ხალხის რაღაცა აჩქარებულმა და შემცდარმა აზროვნება—მოქმედებამ და, განსაკუთრებით ივანე გომართლის გატაცებულმა მსჯელობამ კონსტიტუციის დაარსების შესახებ და სამღვდელოების წინააღმდეგ ამხედრებამ. 1905 წელში ჩვენ გამოვეკამათეთ მას და მოვსთხოვეთ კიდევ პასუხი, მაგრამ იგი პასუხის მოცემის მაგიერ ამახინჯებდა ჩვენს ნათქვამს და ამ დამახინჯებულ სიტყვებზე სწერდა გრძელ სტატიებს „ივერიაში“ თავის გამართლების შესახებ. გომართელი თავისას ლაპარა-

კობლა და სწერდა, თორემ კითხვებზე პასუხს არ იძლეოდა. ზოგიერთმა გომართლის თაყვანის მცემლებმა მუქარის წერილებიც გამომიგზავნეს და მათრახილებდნენ, რომ მის წინააღმდეგ არაფერი დაგვეწერა, რადგან მათის აზრით სრული კონსტიტუცია მისის მეოხებით მალე უკვე დაარსდებოდა!.. ჩვენ სრულებით ყურადღება არ მიგვიქცევია ამ წერილებისათვის და ყოველთვის გულ ახდილად ვლაპარაკობდით და ვსწერდით, რომ ის მოძრაობა, რომელიც 1905 წელში იყო რევოლუციონური მოძრაობა არ იყო და დიდათ შემცდარნი იყვნენ ჩვენი „რეფორმატორები“.

ბევრმა პირებმა გვთხოვა ჩვენ დავებეჭდა პატარა წიგნაკად ყველა სტატიები რაც იყო დაბეჭდილი ჩვენგან 1905 წელში გომართელის შესახებ.

დღეს ბ. გომართელმა იჯმნა ეშმაკისაგან და თავისი შემცდარი აზრები განაქიქა საზოგადოების წინაშე „ფონის“ გაზეთში. დიდი ღირსება არის თავისი შეცდომის აღიარება, მაგრამ აღსარება უნდა იყოს გულწრფელი. გომართლის აღსარებას კი გულწრფელობა აკლია, სწორეთ ამიტომ დავებეჭდეთ შეუცვლელად სამივე წერილი, დასტამბული 1905 წელში ახალი პასუხით.

ჩვენ უმტკიცებდით ბ. გომართელს სხვათ შორის, რომ ის ხშირად იცვლის აზრებს და ამით

ყოველივე მნიშვნელობა ეკარგება მის სწავლა — მოძღვრებას და პუბლიცისტურ სტატიებს..

გომართელი დიდ მოკავშირედ სთვლიდა თავის თავს რუსეთის სოციალ-დემოკრატებთან. როცა დუმაში შეხვდა ორიოდე სიტყვის თქმა თავის წინაპრებად დახატა ვარიაგებთან გაგზავნილი რუსების დეპუტაცია, რომელიც ითხოვდა მათგან წესიერების დამყარებას რუსეთში. ამ სიტყვებისათვის ურთმა სათათბიროს დეპუტატმა კიდევ შეუყვირა და საკადრისი სიტყვები უთხრა მას... ბოლოს პირველი სათათბიროს დეპუტატებმა თავი ისახელეს ვიბორგის „მანიფესტით“ და სხვათა შორის ჩვენმა დეპუტატმა გომართელმაც თავი ისახელა... ჩვენის აზრით საჭირო იყო ყველა ის შემცდარი აზროვნება ცხადად დაგვემტკიცებია ბ. გომართლისათვის, რომელსაც აგი იჩინდა 1905 წელში, რომ შემდეგში მაინც ასცილებოდა მოუფიქრებლად მსჯელობას და ისეთი სერიოზული საკითხების გარდაწყვეტას, რომელთა გარდაწყვეტა არათუ ახალგაზდა გამოუცდელ ექიმებს, არამედ დიდ გამოცდილ ფილოსოფებსაც ეძნელებათ. ჩვენ საჭიროთ არ მიგვაჩნია, რომ დაწვლილებით გამოუდგეთ მის წინანდელ შემცდარ აზრების დამტკიცებას. ბ. გომართელმა, როგორც შენანებულმა ცოდვილმა კაცმა მოძღვრის

წინაშე, განაქიქა თავის შემცდარი აზრები ბეჭდვითი სიტყვით და დაუმტკიცა ყველას, რომ ის შემცდარი იყო 1905 წელში, რასაც ფიქრობდა და აზროვნებდა. დიდ შეცდომათ მიაჩნა ვიბორგის მანიფესტი და სრულებით აღიარებს, რომ რუსეთში რევოლუციონური მოძრაობა კი არ ყოფილა კონსტიტუციის დასაარსებლად, არამედ „ბუნტი და აჯანყება“ იყო.

„სჯობს თვითონ ბ. გომართელი ვალაპარაკოთ და მოვაყოლოთ თავის ცოდვების განქიქებას: ავილოთ ნომერი „ფონის“ გაზეთის 1909 წლისა № 10. აი რასა სწერს ბ. გომართელი ამ გაზეთში.

როდესაც მე ვითვალისწინებ, ვუკვირდები რუსის ხალხის ცხოვრებას, იმის წარსულს, ჩემთვის ცხადი ხდება, რომ რუსის ხალხი არც პოლიტიკურათ, არც გონებრივათ წინ არ მიდის. მაშ ეს მდიდარი ლიტერატურა რა არის? პუშკინი? დოსტოევსკი? ტოლსტოი? რუსეთის მდიდარი ლიტერატურა არც იმდენათ მდიდარია, როგორც პირველის შეხედვით გამოუცდელ მკითხველს ეჩვენება. ის ბევრში ნაყოფია დასავლეთ ევროპის ლიტერატურისა. ყოველ შემთხვევაში ეს ლიტერატურა მხოლოდ იმას გვიმტკიცებს, რომ რუსეთში არის საკმაოდ დაწინაურებული ინტელიგენცია, რომელსაც ხალხთან არავითარი კავშირი არა აქვს.

ხალხისა ამ ინტელიგენციას არ ეყურება, ხალხსაც მისი არა ეყურება — რა. ინტელიგენცია იკვებება ევროპის აზრით, ის სცხოვრობს ევროპის იდეალებით; ხალხი-კი სცხოვრობს ისე, როგორც თუნდა ივანე მრისხანეს დროს, გულში შიში აქვს გამჯდარი, გონებაში მოჩილება, იდეალები კი არ გააჩნია.

ვინც ჩაჰკვირვებია რუსის ხალხის ისტორიას, ერთი მოვლენა ექნება შემჩნეული: რუსეთის ისტორიამ რევოლუცია არ იცის. მაშინ, როდესაც ევროპის ყველა ხალხმა განიცადა რევოლუცია, რუსეთში არ მომხდარა რევოლუცია. რუსეთში ყოფილა მხოლოდ „ბუნტი“. წარსული მოძრაობაც მხოლოდ ბუნტი იყო და თუ მას მაინც რევოლუციას უძახიან, მხოლოდ იმიტომ, რომ თავი ინუგეშონ, ან მოაწონონ სხვას: ჩვენც ვიცით რევოლუციაო. რითი განირჩევა „ბუნტი“ რევოლუციისაგან? რევოლუცია არის აჯანყება უმრავლესობისა პოლიტიკურს, სარწმუნოებრივს, გონებრივს და სხვ. სფერაში. ხოლო „ბუნტი“ კი არის აჯანყება უპირესობისა. ბუნტი ძვირათ თავდება გამარჯვებით, და თუ გათავდა გამარჯვებით, ეს უკანასკნელი ხანგრძლივი არ არის, რადგანაც ის უმრავლესობაზე არ არის დამყარებული. რევოლუცია კი არასოდეს არ თავდება სრული დამარცხებით და ეს ცხადიც არის: როდესაც უმრავლესობა

იბრძვის, შეუძლებელია რომ რამე — თუნდა სულ მცირეც — არა მოიპოვოს რა.

რა მოვიპოვეთ ჩვენ? სრულებით არაფერი. პირიქით, რაცა გვქონდა, იქიდანაც დაგკარგეთ: ამგვარათ მხოლოთ ბუნტი თავდება და არა რევოლუცია.

მე ამას იმიტომ კი არ ვამბობ, რომ ვინმე ან რამე დავამცირო, მე მხოლოთ იმის აღნიშვნა მინდა, რომ რუსის ხალხს რევოლუცია არ ეხერხება; რუსის ხალხს არა აქვს ის ხასიათი, ის ტემპერამენტი, ის ფსიხოლოგია, რაიცა რევოლუციისათვის არის საჭირო.

როდესაც რუსეთის სხვადასხვა პარტიები ერთი მეორეს ამტყუნებენ, არა შენმა შეცდომებმა გამოიწვია საქმის წაგება, არა შენმა შეცდომებმაო, ამ ერთმანეთის მტყუნებაში საშინელი ტრაღიზმია: არავის არ უნდა, ჭეშმარიტებას პირდაპირ შეხედოს, რადგანაც ეს ჭეშმარიტება მეტათ მწარეა; არავის არ უნდა ირწმუნოს, რომ საქმე თვით რუსის ხალხმა წააგო და ყველა ეძებს წარმავალ, შემთხვევითი ხასიათის მიზეზებს. ზოგი იმიტომ იქცევა ესე, რომ იმედების დამცირება არ უნდა; ზოგიც იმიტომ რომ რუსის ხალხს არიციობს. განა ის რუსები, რომლებიც ვიბორგის მოწოდებას ხელს აწერდენ, რუსის ხალხს იციანოდენ? არა და ათასჯერ არა. თუ იციანობდნენ, ამ მოწოდებასაც არ დასწე-

რდენ; თუ იცნობდნენ და მაინც დასწერეს, აქაც საშინელი ტრალიზმია, ტრალიზმი იმადამიანებისა, რომლებმაც სინამდვილეში ყოველივე იმედები დაჰკარგეს და ილლიუზებში ეძებენ ჰანგს აშფოთებულ სულის მისაძინებლათ, მკვნესარ გულის მისაყუჩებლათ.

რუსეთის ხალხის მთელი ისტორია ამტკიცებს, რომ პოლიტიკური და სოციალური განავითარება და რუსის ხალხის ბუნება ერთმანეთს არ ეწყობა. მარტო რუსის ხალხი კი არ არის ამგვარის ბუნების; მთელი მოდგმა სლავიანთა ამ თვისების არის, — მაღალი პოლიტიკური განვითარება მას არ ეხერხება.

ყოველ ხალხსა ჰყავს ისეთი მთავრობა, როგორის ღირსიც ის არის, როგორიც იმის ხასიათს, იმის ბუნებას, იმის ფსიხოლოგიას შეეფერება. ეს უტყუარი კეშმარიტებაა.

ბატონყმობა ბევრგან იყო, მაგრამ იმდენათ მკაცრი, იმდენათ სასტიკი, როგორც რუსეთში, მე არა მგონია, რომ სადმე ყოფილიყოს. მერე რა წინააღმდეგობა გაუწია რუსეთის ხალხმა? არავითარი.

ჰუგაჩოვი, რახინი — ესენი რევოლუციის მეთაურები კი არ არიან, არამედ ბუნტისა.

თუ სხვაგან ბატონყმობის მოსპობა შედეგი იყო ხალხის ბრძოლისა, რუსეთში ბატონყმობის მოსპობა მხოლოდ წყალობა იყო მეფისა, სხვა არაფერი.

ხშირათ გამიგონია, რომ არ მოეცათ, ხალხი თვითონ წაიღებდაო და უმჯობესიც—იქნებო.

შემცდარი აზრია. ხალხი ვერაფერს ვერ წაიღებდა, რადგანაც არც ფიქრობდა სრულებით რისამე წაღებას. რუსეთის ფინანსების გაუმჯობესობა ითხოვდა ბატონყმობის მოსპობას და მეფეს რომ არ ეწყალობებია, მე დარწმუნებული ვარ, რომ დღემდე იქნებოდა რუსეთში ბატონყმობა. რუსის ხალხმა მხოლოდ წყალობის მიღება იცის და არა რისიმე მოპოება.

ლატაკებს და მონებს თავის თავათ არასოდეს არაფერი არ მოუპოვებიათ.

მონობა—აი ნიადაგი რუსეთის ისტორიის; ბუნტი და რეაქცია, რეაქცია და ბუნტი—აი შინაარსი ამ ისტორიისა“.

ჩვენ ვგონებთ რომ, გომართელის სიტყვებს კომენტარიები არ ეჭირვება. ცხადათ და აშკარად სჩანს, რომ ბ. გომართელი დიდად გატაცებული იყო 1905 წელში და ყველას აიძულებდა, რომ რევოლიუციამ უკვე გაიტანა თავის საქმეო. მხოლოდ მეხუთე წლის შემდეგ მიმხვდარა, რომ რუსეთში რევოლიუცია სრულებით არ ყოფილა. რა უნდა უთხრა კაცმა ამისთანა პუბლიცისტს? ეს თქვენთვის მომინდვია მკითხველო.

ბ. გომართელს და მის კამპანიას კიდევ უმეტესი შეცდომები აქვსთ ჩადენილი.

რუსეთში განთავისუფლებულ გლეხებს მთავრობამ ადგილები გამოაყიდვინა ხაზინის ფულის დახმარებით. ისინი იხდიდნენ მცირეს თავნი სესხის და სარგებლის დასაწვავად. ბოლოს მთელი მამულის მესაკუთრედ გახდნენ. ჩვენში, კი დროებით ვალდებული გლეხები კარგა გადასახადს იხდიან მაგრამ სანადელო ადგილები ბატონების საკუთრებად რჩება. ჩვენში მაინც დიდი მამულები შეიყიდეს გლეხებმა მთავრობის დაუხმარებლად. ჩვენმარეფორმატორებმა და „გამჭრიანე პუბლიცისტებმა“ გლეხებს გამოუცხადეს, რომ უფულოდ დაგრჩებათ მათ სახელმწიფო, საეკლესიო, და თავად აზნაურთა მამულებიო. მათაც დაანებეს თავი მამულების ყიდვას. თავად აზნაურებმაც ბევრმა შეატოვა ბანკს მამულები და ზოგმა სახელმწიფო ბანკს დაუგირავა. ისინიც ფიქრობდნენ: რადგან ადგილები არ გვექნება ალბად ჩვენც მოგვცემენ სახელმწიფო ადგილებსო..

თავის ცოდვებს და შეცდომას ასე განაქიქებს ბ. გომართელი „ფონის“ მე 12 ნომერში:

„როცა ჩვენში მოძრაობა ძლიერი იყო, ბევრს გვწამდა ადგილ-მამულის კონფისკაცია მშრომელთა სასარგებლოთ. ამგვარი რწმენის დრომ მალე განვლო და ხელში დაგვრჩა მწარე სინამდვილე. წარმოიდგინეთ ახლა ჩვენი კრიტიკული მდგომარეობა: გლეხებს ვურჩევდით, ნუ ყიდულობთ ადგილ-მამ-

ულებს, ესასყიდლოთ დაგრჩებათო; გლებებს-კი არაფერი არ დარჩათ და ახლა ჩვენ თვითონ გვერცხვინება, როგორღა ვუტრჩიოთ გლებებს, იყდეთო, როცა გუშინ ვუტრჩევდით: ნუ იყიდით, ისე დაგრჩებათო“.

არ ასრულდა ის, რისი იმედიცა გვქონდა. დღეს-კი ყოველ სოფელში, ყოველ დიდ შარახე უნდა ვყვიროდეთ: გლებებო, ნუ გაუშვებთ ჩვენს მიწას ხელიდან, წელებზე ფეხი დაიდგით და იყიდეთო“.

რალა დროა! ვინ იყო ისეთი რეგვენი, რომ ის არ ცოდნოდა, გარდა თქვენ და თქვენი კომპანიისა, რომ ადგილების კონფისკაცია არ მოხდებოდა! დაგვისახელეთ ერთი რომელიმე ევროპიის სახელმწიფო, სადაც ეს კონფისკაცია მოხდენილი-ყოს. რატომ უნდა იყოს კაცი ისეთი რეგვენი, რომ მოელოდეს იმის ასრულებას ჩვენში, რაც არ მოხდენილა უფრო ბევრად განათლებულ სახელმწიფოებში? როცა ცხინვალი, ჭიათურა და ყვირილა დაიჭირეს ჩვენმა „რეფორმატორებმა“, ფეხი აღარ უდგათ მიწაზე და ნიადაგ იძახოდენ: გავიმარჯვებთო, მაგრამ განა ამ სამი საცოდავი დაბის დაქერა იყო გამარჯვების ნიშანი?! იქმნება ღმერთმა ქმნას ამის შემდეგ მაინც ისწავლოთ ჭკუა და თავი დაანებოთ მეტრირობას..

„ფონის“ გაზეთის მე 11 ნომერში განაგრ-

ძობს ბ. ივანე გომართელი: ტერიტორია გვეც-
ლება ხელიდან და ვიღუპებით. დღეს ჩვენში საში-
ნელი სივიწროება და ასი წლის შემდეგ ათი მილი-
ონი მაინც იქნება ქართველობა თუ მეტი არა და
დღეს თუ არ გვყოფნის ის მიწა, რაც ჯერ ხელთ
გვაქვს, მაშინ სადღა უნდა დავეტიოთ?..

„ურბებს და სომხებს შეუძლიათ იცხოვრონ
უტერიტორიოთ და ამავე დროს თავისი ეროვნული
სახე არ დაჰკარგონ. იდეა ერთეულისა, აზრი—რომ
ისინი ერთ ერს წარმოადგენენ, ეროვნული ეგო-
იზმი მათ ძვალ რბილში აქვთ გამჯდარი და მემკ-
ვიდრეობით სულიერს თვისებათ გადაქცეული. მათ
უტერიტორიოთაც შეუძლიათ თავისი არსებობა
დაიცვან, რადგანაც ეროვნული ეგოიზმი მაშინ
ყოველ გრძნობას—კარგსაც და ავსაც—სკარბობს.
ჩვენ კი ამ ერთეულის იდეას, ამ ეროვნულ ეგოიზმს
მოკლებული ვართ. როდესაც კითხვა ჩვენს ერს, ჩვენს
ეროვნულ საქმეს შეეხებ, ყველა ჩვენგანი მორი-
დებით, მოკრძალებით, გაუბედავათ ვიქცევით, თი-
თქმას გვეშინია, მეზობლებს არ ვაწყენინოთ ან
ნაციანალისტობა არავინ დაგვწამოსო“.

„მეტყვიან, ისტორიულმა პირობებმა განავი-
თარა ებრაელებში და სომხებში ის თვისებანი,
რომელთა წყალობითაც მათ თავისი სახე არ დაჰ-
კარგეს და ქართველი ერიც რომ იმგვარსავე პირო-
ბებში ჩავარდეს, გარეშე პირობები და ბრძოლა

არსებობისათვის ძალა უნებურათ განავითარებს მასში იმ გვარსავე პირობებსო. შესაძლებელია, მაგრამ სანამ ეს პროცესი დამთავრდებოდეს, სანამ ქართველი ხალხის ბუნება გარდიქმნებოდეს, მანამ ის მოისპობა, რადგანაც ამ მხრივ ის ველარაის ველარ ვაუწევს მეტოქობას.“

„აი ამიტომ ჩვენი ტერიტორია ჩვენი ეროვნების ბოძია, ჩვენი მიწა წყლის ყოველი გოჯი ჩვენთვის დაუფასებელია“

ერთ დროს ბ. გომართელი იმას ქადაგებდა, რომ როცა ხალხი გაპროლეტარიატდება მაშინ მიაღწევს ბედნიერ ცხოვრებასო. თუ ასეა საშიშო არ ყოფილა, რომ ხალხი გალატაკდეს და აღარაფერი არ გააჩნდეს!? და ეს ერთ დროს თქვენგან სანატრელი დროც მალე დადგება! ტერიტორია არა აქვს ურიებს და სომხებსო, სწერს ბ. გომართელი მაგრამ იმათში ძლიერ არის განვითარებული, ის თვისებანი, რომელთა წყალობითაც მათ თავისი სახე არ დაჰკარგეს და შრომობა არსებობისათვის განაგრძეს. სცდებით, ბ. გომართელო, ურიების და სომხების შესახებ მსჯელობაში ამ ხალხს ამხნევენ და ისინი არ აიგავენ ამ ქვეყნის პირიდან და არც აიგავენთან სულ სხვა უფრო რამეთი, ეს სხვა რამე არის სარწმუნოება და მტკიცე კავშირი სასულიერო დასაერო წოდებათა შორის.

ამ ხალხს ამხნევეებს და ასულდგმულებს სულ სხვა რამე და არა ის რასაც თქვენ ფიქრობთ. ეს ხალხები არ აიგავენ და არც აიგავენთან დედა მიწიდან თუ მათ შერჩათ ის რაც დღემდის იცავდა მათ და ხელს უწყობდა ისტორიულად მათი არსებობის გაგრძელებას—სარწმუნოება და გონებითი განვითარება. სარწმუნოება, ზნეობა და მასთან გონებითი გამჭრიახობა არის დამცველი ყოველი ხალხისა ხრწნილებისა და ვაქრობისაგან და არა მარტო მისი ტერიტორიის შერჩენა. რასაკვირველია, ტერიტორიის შერჩენა დიდი საქმეა, მაგრამ როგორ შერჩება ხალხს ტერიტორია თუ ნიადაგ მას ფიქრობს, რომ მთელი მამული დააგირავოს ბანკებში და აღებული ფულით ყოველ დღე იქეიფოს. სარწმუნოება ზნეობა ეკლესიები და სამღვდელოება ხომ სულ ხალხის კვილიდღეობის დამამხობლად მიაჩნდათ ჩვენ რეფორმატორებს! ნათქვამია რეგენი საქმეს წაახდენს და ფათარაკს დააბრალებსო. ჩვენმა „რეფორმატორებმა“ თავის რეგენობით საქმე წაახდინეს და სამღვდელოებას და ეკლესიებს დააბრალეს, რომ კონსტიტუცია არ მიეცათ. ამისათვის ხალხს ურჩევდნენ ეკლესიების დაწვას და სამღვდელოების ამოწლევას!?

შეიძლება ბ. გომართელმა და მისმა კამბანიამ გვითხრას: ჩვენ როგორც კაცი გამოცდილება არ გვქონდა, შევსცდით, მაგრამ ამის შემდეგ აღარ

შევცდებითო. მაგრამ ეს თავის გამართლება არ იქნება. დიდ მეცნიერად მოგაქვსთ თავი და ჭვრობის სახელმწიფოების ისტორიის არა გაგვეგებათ რა. რეგვენი უნდა იყოს ის კაცი, რომელმანაც არ იცის რა მოხდა საფრანგეთში, ინგლისში და სხვა სახელმწიფოებში? რა ხდებოდა ხალხის მოძრაობის დროს? უცოდინარობა ყველა იმისა რაც იქ მოხდა არ მიეტევება კაცს საზოგადოდ, და განსაკუთრებით ქართველს, რომელიც მეტად წინდახედულად უნდა იქცეოდეს თუ ცოტა რამე უსწავლია...

დკკ, დ. ღამბაშიძე.

2
№ 206

ფასი 10 კაპ.